

Բ.

ՀԱՅԵՐԷՆ ՆՈՐ ԲԱՌԵՐ

Տ Ի Մ Ո Թ Է Ո Ս Կ Ո Ի Զ Ի

Հ Ա Կ Ը Ճ Ը Ռ Ո Ի Թ Ե Ա Ն Մ Է Զ

ԳՐԵՅ

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ

Վ Ի Ե Ն Ն Ա

Մ Խ Ի Թ Ա Ր Ե Ա Ն Տ Պ Ա Ր Ա Ն

1909.

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Իւրաքանչիւր նորագիւտ հայ բնագրի մէջ անապատելի չէ գտնել բառական նորանոր միջոցներ, որոնք այլուստ մեզի անծանօթ մնացած ըլլային: Այս տեսակէտով զարմանալի հարուստ է Տիմոթէոս Կուզի հակաճառութեան նորագիւտ բնագիրը, որ վերջերս տպուեցաւ Էջմիածնի մէջ՝ Կարապետ Վրդ. Տէր Մկրտչեանի եւ Երուանդ Վրդ. Տէր Մինասեանի աշխատակցութեամբ: Ստոյգ է որ իր պարունակած այդ նոր հայ բառերէն մեծ մասը զանազան նախամասնիկներով կերտուած ձեւեր են (որոնցմով այնպէս հարուստ է յունական դպրոցի հայերէնը) եւ ըստ այսմ՝ առանձնապէս հետաքրքիր չեն հայ լեզուի ուսումնասիրութեան համար: Սակայն ասոնցմէ դուրս՝ Տիմոթէոս ունի նաեւ խուլք մը մարդը արմատական ձեւեր կամ սոյնպիսի նոր ածականներ,

որոնք պիտի նոխացնեն յայ բառարանը եւ որոնց ուսումնասիրութիւնը կրնայ ծառայել նոր խնդիրներու լուսաբանութեան:

Ներկայ հասարակիս մէջ ջանացի հաւաքել այն բառերն ու ձեւերը, որոնք վերջին երկու տեսակէտով կրնային օգտակար ըլլալ: Ասոնց աւելցուցի նաեւ այն դժուարիմաց բառերը՝ որոնք կարօտ էին լուսաբանութեան եւ հետաքրքիր՝ քննարկնական տեսակէտով: Իսկ այն բառերը՝ որոնք յունահայ մասնիկներու (ստ, տար, պար եւն) յարադրութեամբ կազմուած սովորական սծանցներ են եւ առաջին հայեացքով հասկանալի, կը թողում՝ այն Լիակատար Հայ բառարանին, որ սպազայ հայերէնագէտներու գործը պիտի ըլլայ:

Նոր-Նախիջևան 1908 Հոկտ. 12:

ՀՐԱԶԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ

Հ Ա Յ Ե Ր Է Ն Ն Ո Ր Բ Ե Ռ Ե Ր

Տ Ի Մ Ո Թ Է Ն Ո Ս Կ Ո Խ Զ Ի

Հ Ա Կ Ը Ճ Ը Ռ Ո Ի Թ Ե Ը Ն Մ Է Ջ

1. Ա Ղ Ի Ջ :

Մէկ անգամ գործածուած է Տիմոթ. էջ 283, ըստ ամենայնի պարզ հատուածի մը մէջ. « Ի Գաւթայ էր Աոյսն, եւ Յովսէփ՝ որ արդար ելով եւ պահապան օրինի՝ յիւրմէ հայրենոյ եւ թ տանէ աստէր իւր գԱոյսն, քանզի հրամայէր օրէն ոչ պարտ գոլ առնուլ կին, եթ՝ ոչ ի նոյն ցեղէ: Եւ վասն զի ոչ էր օրէն առ հրեայսն ազգաբանել զկանայս, զի զսովորութիւնն պահեսցէ աւետարանիչն եւ մի թուեսցի տարագծել ի նախերգանացն եւ զաղիջն մեզ ծանուցէ, սակս այսորիկ գնախնիս նէրա լուեաց, իսկ զՅուսէփ ազգաբանեաց, զի ուսցուք նովաւ զՄարիամ, եթ՝ էր թ տանէ Գաւթի, ուստի եւ ինքն »:

Խօսքը Ս. Աոյս Մարիամի վրայ է՝ գեռ շնչանուած, եւ հետեւաբար աղիջ կը նշանակէ «նշանելու աղջիկ կամ պարզապէս աղջիկ»: Հինէն աւանդուած է մեզի աղիճ ձեւ մ'ալ՝ «բող» նշանակութեամբ (Եւս. Բր.): Երկու բառերն ալ նոյն են: Լեզուներու մէջ «աղջիկ» նշանակող բառը կրնայ յետոյ «բող» իմաստն ալ առնուլ. հմմտ. հայ. Բող, վրաց. Բող, որ լազ. Բող «աղջիկ»:

բառն է. Ֆրանս. fille «աղջիկ» որ ժողովրդական լեզուին մէջ «բող» իմաստն ալ ունի:

ԲՆՍ. 1906, 106 «դէճ բառը նոյն գրած ենք «դէճի ձեւին հետ. այս համեմատութեան մասին եթէ կար կասկած մը՝ ձեւին (ճ-ով) եւ նշանակութեան տարբերութեան համար, նորագիւտ թանկագին «դէճ ձեւին ներկայութեամբ կը փարատի: Հետեւաբար «դէճի բառը «դէճին նուազական կամ փաղաքշական ձեւն է:

2. Աճառ-բռեւ:

Զպատճառս գայթակղութեանն եւ այսքանեաց արեանց եւ հալածանաց եղեալսն ոչ «ճառ-բռե»ցէ Տէր, ոչ ի յաւիտենիս յայսմիկ եւ ոչ ի հանդերձելումն. Տիմոթ. էջ 150:

Աճառ-բռեւ «անպարտ կացուցանել, ներել» և ձայնը շրթնականի քով դարձած է ճ:

3. Անօրեւ:

Յարուսցէ Աստուած երկնի թագաւորութիւն ի վերայ երկրի, որ յաւիտեանս ոչ ապականեացի եւ թագաւորութիւն նորա ժողովրդեան միւսում ոչ մնացէ, «անօրե»ցէ եւ մալեացէ դամեանայն եւ ինքն վերակացեցէ յաւիտեանս: Տիմոթ. էջ 247:

Անօրեւ «փշրել, մանրել, խորտակել»:

4. Այա-արբակ:

Այս բառը կը գտնենք Հին Հայկազեան բառարանի եւ Առձեռնի մէջ «անմաքուր, աղտոտ» նշանակութեամբ, իբր առնուած Հին Քերականներէ: Նոր Հայկազեանը չի յիշեր զայն: Տիմոթ. էջ 160 մէկ անգամ ունի այս ձեւը. «Քանզի որպէս ի կուսական «այա-արբակ»ցն յառաջ եկեալ

մարդ ոչինչ նհատ Աստուած ի ձեռն ճահագործութեանն ճանաչիւր, այսպէս եւ մարմնով մեռեալ յարոյց զսա...:» Տեղէն եւ գործածութեանն յայտնի է որ առաջին «կանացի անդամ, ամօթոյք կամ արգանդ» նշանակութիւնն ունի. յոգնակի գործածութիւնը համապատասխան է նաեւ հոմանիշին, որ նոյնպէս անեղական է. հմմտ. Փիլ. այլաբ. էջ 108, Տիմոթ. Աուզ էջ 292 եւն. Ըստ այսմ շին քերականներու «անմաքուր, աղտոտ» նշանակութիւնը սխալ է եւ առաջին «թրիք, քակոր» բառէն ենթադրուած:

5. Առաջադասութիւն:

Ձինչ աղէ ասես, հերձուածող. Տէր եւ մարդ, եթ' ոչ. արդ եթե Տէր, հաւասար են ասացեալքն. իսկ եթ' ոչ Տէր, մի՛ դու սոսկ մարդ առնելով գֆրիստոս, ինձ առաջադասութիւնը գնախատինսն: Տիմոթ. էջ 108:

Թուի թէ բառս կը նշանակէ «ուղղել», յատկապէս «խօսքը մէկուն ուղղել»: Ծանօթ են արդէն առաջադասութիւն «դեգերիլ, թափառիլ», առաջադասութիւն «խոտորցնել, շեղել», եւն. ձեւերը (տես նշ. Բ): Ասոնցմէ շկրնար բաժնուիլ առաջադասութիւն, իբր կազմուած առ մասնիկով:

6. Առաջին:

Երկրպագեմ ընդ աստուածութեանն զսա (գֆրիստոս), իբր աստուածայնոյ առաջին ճոխութեանն: Տիմոթ. էջ 122:

Առաջին կամ նոր բառ մըն է «հաւասար», իմաստով, եւ կամ աւելի լաւ՝ ուղղելի է դառնալ:

7. Առաջին:

Եւ Յովսէփ, որ արդար ելով եւ պահապան օրինի՝ յիւրմէ հայրենոյ եւ ի տանէ առաջին իւր

դԱոյսն, քանդի հրամայէր օրէն ոչ պարտ դուլ առնուլ կին, եթ' ոչ ի նոյն ցեղէ: Տիմոթ. էջ 283:

Քանդի աստուծոյն ի բաց երեւեցելոյ ի տանէ Գաւթի եւ Աոյսն ընդ նմա ցուցեալ է՝ հաւաստապէս ի սերմանէ ելով Գաւթի, յորմէ եւ ծնիցաւ Յիսուս Քրիստոս: Տիմոթ. էջ 283:

Աստուծոյն «ամուսնութեան համար նշանած մը ընտրել, աղջիկ ուղել», աստուծոյն «աղջիկ ուղող, նշանած, փեսացու:»

Առձեռն Բառ. ունի հասարակ «նշանուիլ աղջկան», որ վերինին հետ նոյն է. հ ձայնին տարբերութեան համար հմմտ. աստուծոյն եւ հասարակ «գորացնել, ամրացնել, հաստատել:»

8. Արագ:

Ի ձեռն ծննդեանն արագ զկինն, զի կենդանութիւն պտղաբերեաց աշխարհի: Տիմոթ. էջ 266: — Տպագրական կամ ձեռագրական սխալ մըն է. ուղղելի է արագ:

9. Արիէ:

Յաղագս շոշափելոյս այսորիկ եւ Պետրոս գոչէր. «Չայս Քրիստոս յարոյց Աստուած, աջովն Աստուծոյ բարձրացեալ.» իսկ աջովն օգնելոյ Աստուածն Բան ոչ պիտայր արիէ (?): Տիմոթ. էջ 128:

Արիէ ձեռին առջեւ հրատարակիչները հարցական մը դրած են. ըստ իս այս հարցականին պէտք չկայ. նոյն տողը պէտք է կարդալ՝ «իսկ աջովն օգնելոյ Աստուածն Բան ոչ պիտայր, արիէ:» Աերջին բառս կը նշանակէ «ով արիտական, իբր ով հերձուածող» եւ Արիտ բառին յունաձեւ կոչականն է. ճիշտ ինչպէս նոյն էջ, քանի մը տող վերը ունինք՝ «ո՞ տկարացաւ, հերձուածող, Աստուածն Բան:»

10. Արփփփփփփ :

Ճանաչելով արփփփփփփ (?) դերկրպագօղս ճշմարտի հոմագոյ երրորդութեանն կամաց ամպարչա(ից?)՝ մատնեցին ի մահ եւ յարտասահմանութիւնս հեռաւորս: Տիմոթ. էջ 332:

Որպէս Գարիոս արքա ի վերա Գանիէ(ղ)ի արար, թեպէտ եւ կռապաշտելով, զի անդատաբար արփփփփփփ զարդարն մատնեաց կամեցողաց ի մահ: Տիմոթ. էջ 333:

Առաջին վկայութեան մէջ ձեռագիրը հինցած ըլլալով՝ հրատարակիչները արփփփփփփ բառին քով կասկածական նշան դրած են. բայց այս նշանը աւելորդ է, որովհետեւ երկրորդ վկայութիւնը բաւական է ստուգելու գայն:

Ար նշանակէ « յանցաւոր: »

11. Բանել:

Ուրեմն ամպարիշտ եւ ի յաճախ անտեղեացն հատանելն յորդիս երկուս զմի Տէր Յիսուս Քրիստոս. իբր ի միջէ այսուհետեւ դիմէ ամենայն բանեցի. քանզի մի ահա իմանի բնութիւն ինքեան Բանին մարմնացեալ: Տիմոթ. էջ 107:

Չեռագրին լուսանցքին վրայ բառս մեկնուած է «ասացի», իբր կրաւորական բանել բայէն: Ասոր ներգործական բանել «ասել, խօսիլ» ձեւէն կազմուած են այլ-բանել, Ռեթ-բանել, Ժաբ-բանել եւն, որոնց արմատականը գոյութիւն չունէր մինչեւ այժմ: Հայերէնէ փոխառեալ են բոշայերէն Ժանել «բսել, պատուիրել» եւ գնչուերէն penao «խօսիմ», penelo «խօսուած», pena «պատասխան»:

12. Գարել, Գարթոյ:

Խոստովանեմք զմարմնոյ նորա կիրս ըստ ճշմարտութեանն եղանել եւ ոչ ըստ երեւոյթու-

թեան... իսկ դասօղան զնա խարաղանեալ՝ ոչ գործել, կամ խաշեցեալ՝ ի բեւեռացն նմա վարսիլ, իբր զհերձուածողս նզովեմք: Տիմոթ. էջ 276:

Ճշմարտապէս ի նմա զմերսն համբերեաց կիրս իբր զմեզ եւ ոչ թուելու թեամբ, վաստակեալ յուղեւորութեան եւ իբր զմեզ ննջեալ, եւ իբր զմեզ ի վարոցիլն ի Պիղատոսէ՝ գործոցն որ ի վիրացն զգացեալ եւ յապտակիլն ցաւոցն իմացեալ եւ ի հարկանիլ բեւեռացն յոտս նորա եւ ի ձեռս՝ գործոց վշտից զգացեալ: Տիմոթ. էջ 29:

Վաստակեաց յուղեւորութեան եւ իբր մեք ննջեաց, եւ իբր մեք ի խարաղանիլն ի Պիղատոսէ գործոցն որ ի ջնմանցն զգացեալ, եւ յապտակիլն ցաւոյն իմացեալ եւ ի հարկանիլն դբեւեռսն յոտս իւր եւ ի ձեռս ցաւոց գործոցն զգացեալ: Տիմոթ. էջ 275:

Եւ սակս այսորիկ թերեւս եւ Յովբ փութալով սակս գործոցն զանջատմունս ամանակացն առընթանալ. «Եթե ննջեցից, ասէ, ասեմ՝ երբ օրն. իսկ եթե յարեայց, դարձեալ՝ երբ երեկոյ:» Տիմոթ. էջ 317:

Յիշեալ վեց դորձածութեան մէջ կը տեսնուի որ գործել կը նշանակէ «ցաւիլ, ցաւ զգալ», գործ «ցաւ, վերքի կսկիծ:» Այսպէս կը մեկնուի նաեւ էջ 241 իբր օր ցաւոց, ուր ցաւ բառին դէմ իբր մեկնութիւն՝ լուսանցքին վրայ նշանակուած է «դարածոյ:» — Գործոց, գործոց սեռական — տրական հոլովածեւերն են՝ զգալ բային իբր խնդիր դրուած. Տիմոթէոս՝ բատ յունարան հայ դպրոցին՝ կ'ըսէ ցաւոցն զգալ, ինչպէս եւ ցաւոցն իմանալ, փոխանակ ըսելու զգալ ցաւ, իմանալ ցաւ կամ զցաւ:

Գոր աբմատը ծանօթ է մեզ բազմաթիւ ուրիշ ձեւերու մէջ. ինչպէս ցաւագոր, ալագոր, իտագոր, լեղագոր, անգոր, նաեւ գործ «հիւանդ, տկար», գորագոր-իւն, գորելի կամ գորելի:

Բառն ըստ իս իրանեան փոխառութիւն մ'է.
 Հմմտ. պրս. 𐭪 gar «բոր, բորոտութիւն», պՏԼ.
 gar, սանս. gará- «հիւանդութիւն մը», զնդ.
 garənu «հիւանդութիւն մը», քրդ. gir եւ պե-
 լուճ. gar «բորոտութիւն»: Ջանդիկ ձեւին մասին
 եղած այլեւայլ քննութիւնները տես Horn,
 Grundr. էջ 200:

13. Գերասպարել:

Գերասպարեցից վասն քաղաքիս այսորիկ,
 սակս իմ եւ Գաւթի հօր քո: Տիմոթ. էջ 282:

Ինչպէս հրատարակիչները կը նշանակեն,
 հատուածս առնուած է Ս. Գրքէն. Հմմտ. Գ թագ.
 ԺԹ. 34, Ի 6, Եսայի ԼԷ 35: Եթանասնից հայ
 թարգմանութիւնը յիշեալ տեղերնունի հետեւեալ
 ձեւով.

Եւ վերակացու եղէց քաղաքիդ այդմիկ
 փրկել զդա վասն իմ եւ վասն Գաւթի ծառայի
 իմոյ. Գ թագ. ԺԹ. 34:

Եւ վերակացու եղէց քաղաքիդ այդմիկ
 վասն իմ եւ վասն Գաւթի ծառայի իմոյ. Գ
 թագ. Ի. 6:

Վերակացու եղէց քաղաքիդ այդմիկ ապրե-
 ցուցանել զդա, վասն իմ եւ վասն Գաւթի ծա-
 ռայի իմոյ. Ես. ԼԷ 35:

Այս հատուածներուն համեմատութենէն
 կ'երեւայ որ գերասպարել կը նշանակէ «վերակացու
 լինել», այսինքն «պահպանել, պաշտպանել, խնա-
 մակալել»: Բառը յայտնապէս կազմուած է գեր
 մասնիկով՝ սպար «վահան» բառէն եւ ըստ այսմ
 ճիշտ նոյն կազմութիւնն ունի, ինչպէս պարասպարել
 հոմանիշը (տես Ղիւպշ. Gramm. էջ 226): Բայց
 գերասպարել հայացի ծնունդ չէ, այլ սարկական
 թարգմանութիւն յն. ὑπερ-ασπίζω «պաշտպա-
 նել», ձեւին, որ նմանապէս ճիշտ նոյն կազմու-
 թիւնն ունի:

14. Գի-աժեդ:

Առաջաբերեցին Գի-աժեդեւը եւ խուլ տե-
սանելում Որդւոյ Աուսին. այդ բժշկեաց զնա, զի
Աստուած էր: Տիմոթ. էջ 220:

Ի Գերգեսացւոյ գաւառի բժշկեաց Քրիս-
տոս զվայրենապէս դիւաժետեալն: Տիմոթ. էջ 294:

Գի-աժեդ կը նշանակէ «դիւահար», կազմուած
է ժեդ առանձինն անգործածական արմատէն,
որմէ ունինք նաեւ որդաժեդա-նիւն, որովայնաժե-
դա-նիւն, ախաժեդ, նենգաժեդ: Տիմոթ. էջ 221
ունի եւ լուսնաժեդ «լուսնոտ»:

15. Դո-ղէլ:

Հինգ հացիւքն հինգ հազարս մարդկան յա-
գեցուցանել եւ շնորհել Սամարուհեայն կենդանի
ջուր, ուստի Դո-ղէլով նեմայ գոյր ոչ եւս ծա-
րաւել... աներկբայապէս է Աստուծոյ (գործ):
Տիմոթ. էջ 93:

Հաստուածս կ'ակնարկէ Սամարացի կնոջ
պատմութիւնը եւ Քրիստոսի սա խօսքը. «Ամենայն
որ ըմպէ ի ջրոյ յայդմանէ, միւսանգամ ծարաւէ.
Բայց որ ըմպէ ի ջրոյն գոր ես տաց նմա, մի ծա-
րաւեսցէ յաւիտեան» (Յովհ. Գ. 13): Համեմա-
տութենէս եւ խօսքին ընթացքէն կ'երեւայ որ
Դո-ղէլ կը նշանակէ «խմել»: Չեմ կարծեր որ
կապ ունենայ Դոյլ բառին հետ. ուստի ծագումն
անյայտ է:

16. Երասանաիւլիւլ:

Հովիւ ապրեցելոցն եւ փեսայ եկեղեցւոյ,
Երասանաիւլիւլ քերովբեիցն եւ զօրավար հրեշտա-
կաց (է Քրիստոս)...: Տիմոթ. էջ 257: Լուսանց-
քին վրայ մեկնուած է բառս Կա-աժեդ. ըստ այսմ
ուղղելի է Երասանաիւլիւլ եւ նման կազմութիւն
ունի Երասանաիւլիւլ հոմանիշին հետ: Երկուքն ալ

Հետեւողութիւն են յն. ἡνίοχος «կառավար»,
բառին, որ կազմուած է ἡνία «սանձ», ձեւէն:

17. Երեւուլ:

Քանզի խաչեցեալն եւ խոցեալ զկողն, յոր
երեւուցին խոցողքն, դատաւոր զնա տեսանելով
յահագին ատենին...: Տիմոթ. էջ 236:

Հատուածս կ'ակնարկէ Յովհ. ԺԹ. 37
«Հայեացին ի նա՝ յոր խոցեցինն» (յունարէնին մէջ՝
ὄφονται εἰς ὃν ἐξέχεντῆσαν): Ասոնց համեմատու-
թեամբ երեւուլ կ'ստանայ «հայել, նայել» իմաստը:
Այսպէս մեկնուած է նաեւ լուսանցքին վրայ:

Երեւուլ կազմուած է երեւ բառէն եւ սարկա-
կան թարգմանութիւն է յն. ὄφονται ձեւին. հմմտ.
ὄφεις «երես»:

18. Զայայտել:

Յայտնի այսուհետեւ Տէրն եւ մատնելով ոչ
զայայտեց ի մահուանէն, այլ յաւէտ մերկացաւ
առ նա եւ հալածէր փախուցեալ զօձն, զի ոչ իբր
մեռանելով Տէրն, այլ իբր զմահն յայս հալածե-
լով: Տիմոթ. էջ 16:

Զայայտել անծանօթ բառը կը նշանակէ
«վախնալ». հատուածն այսպէս կը թարգմանուի.
«Այնուհետեւ յայտնուեցաւ Տէրը եւ մատնուե-
ցաւ. բայց նա չվախցաւ մահէն, այլ...»:

19. Ըմդարան:

Առեալ հաց՝ եբեկ իւրովք ձեռօքն եւ գո-
հացեալ տայր աշակերտացն՝ ասելով. Այս է իմ
մարմին, վասն ձեր բեկեալս՝ ի թողութիւն մեղաց.
եւ ըմդարանն (իմա՝ ըմդարանն) նմանապէս՝ ասելով.
Այս է ըմդարանն, որ կտակ է յարեան իմում: Տի-
մոթ. էջ 227:

Աւերջին ընթրիքին պատմութիւնն է այս .
 ընդարան կը նշանակէ «բաժակ» եւ ծաղած է ընդէլ
 բայէն :

20. Ըստէ՛ :

Մարդկայնում բնութեանս յարմարական
 գող, ասէ, զ'ի վերայ Ղազարուն արտօսը, օտարա-
 ցուցանելով զնա ամենեւին կարել յարուցանել
 զմեռեալն Ղազարոսն . իսկ միւսում բնութեանն
 շնորհէ զայս, զի յարտասուօղէ բնութեանն որպէս
 իւր թուի գործեցեալ . քանզի լեզու ասացիչն՝ «Ղա-
 զարէ, այսը, եկ արտաքս» յատուկ մարդկայնայ
 բնութեան է . ըստէ՛ արդեւք կարօտանայ սմա Աս-
 տուծոյն Բան պարտ էր ասել զայս աղանդել հա-
 մարձակեալն : Տիմոթ . էջ 102 :

Ըստէ՛ թուի նշանակել «բայց, սակայն, մի-
 թէ, միայն թէ» :

21. Թնի՛ն :

(Ար նկարագրէ թղենիին եւ կորեկին բուսա-
 բերութիւնը եւ կը յաւելու) . . . եւ այգի իսկ այս-
 պէս գեղեցիկս եւ տեսանել եւ ընդունելի ի Ռճէն
 լինի նորա : Տիմոթ . էջ 324 :

Այդ ոչ Թնի՛ն է ասեն, այդ երկրի ամենայնն,
 եւ իբր թանց սորա ոչինչ բերէ յիւրմէ : Տիմոթ .
 էջ 325 :

Այս երկու վկայութիւնները կը գտնուին
 երեք երես բռնող ընդարձակ հատուածի մը մէջ,
 որ Տիմոթէոս մէջ կը բերէ Ոսկեբերանէն : Չեռա-
 գիրը հոս բաւական եղծուած է եւ հրատարակիչ-
 ները շատ տեղ բաւականացած են բազմակէտեր
 կամ հարցականներ դնելով եւ ընթերցուածները
 անորոշ թողելով : Նոյն երեք էջ հատուածին մէջ՝
 բաց ի Թնի՛ն-էն կը պատահին նաեւ քանի մը ուրիշ
 նոր բառեր, ինչպէս ուսուցիչ, սուր, հագագապան,
 շնչապան, իսղծո-ն+ եւ վերագի-ել, որոնց վրայ տես

իւրաքանչիւրը իր տեղը: Բարեբախտութիւն մ'է մեզի համար որ Ոսկեբերանի յիշեալ գրութիւնը հասած է նաեւ ոսկեգարեան գեղեցիկ թարգմանութեամբ, զոր մատնանիշ բրաւ ինձ Պր. Ա. Չամբնեան (տես Յովհաննու Ոսկեբերանի Մեկնութիւն թղթոցն Պօղոսի. Ա. Ենեատ. 1862, հտ. Բ. էջ 444—448): Ասոր համեմատութեամբ ահա կարելի է ոչ միայն գտնել վերի անձանօթ բառերուն նշանակութիւնը, այլ եւ լրացնել թերի կամ սխալ բնութեւրցումները: Այս վերջին կէտը գործիս նպատակէն դուրս ըլլալով՝ միջամուխ չեմ ըլլար անոր մէջ: Երկու հատուածներուն համեմատութիւնը սքանչելի գաղափար կու տայ նաեւ այն մասին թէ առհասարակ ինչ ոճի հետեւեր է Տիմոթէոսի թարգմանիչը եւ թէ ինչ ահռելի զանազանութիւն կայ ոսկեգարեան գեղեցիկ, ճաշակաւոր ու դիւրահասկանալի թարգմանութեան մը եւ յունարան գպրոցի տգեղ, անճաշակ ու հանելուկային թարգմանութեան մէջ: Հմմտ. վարը թիւ 77, վերադիմել բառը:

Աւերի երկու վկայութեանց մէջ ի ընկն եւ ընկն յայտնապէս նոյն բառերն են. առաջին վկայութեան մէջ՝ գրչութիւնը սխալ է, փոխանակ ըսելու ի ընկն. ուղղականն է ընկն: Ոսկեգարեան թարգմանութեան մէջ առաջին վկայութիւնը այսպէս է. «Եւ որթն որ այնչափ գեղեցիկ է ի տեսանել եւ քաղցր ի ճաշակել, յանպիտան ընառափ է լինի» (էջ 446): Երկրորդ վկայութիւնը չունինք, որովհետեւ Ա. Ենեատիկի ձեռագիրը պակասաւոր է:

Համեմատութեանէս կ'երեւայ որ ընկն կը նշանակէ «թնահատ, խաղողի մէկ հատ կուտ», կը ծագի ընկն «խաղողի կուտ» բառէն: Ոսկեբերանի թարգմանութեան մէջ ընառափ ձեւին տեղ ձեռագիր մը ունի հափճէն (ուղղականը հափճ), այս բառը կազմուած է հափ բառէն՝ իճ մասնիկով. եւ ճիշտ

նոյն իճ մասնիկն է որ կը գտնենք նաեւ ընդ թառին վրայ . հմմտ . նաեւ ուրիճ, աղւռնիճ, լռնիճ :

22. Թոռ-+ընկալ :

Որպէս Թոռ-+ընկալ առ նախատանս, այսպէս եւ փշօղ Հոգւոյ իւրոց աշակերտացն : Տիմոթ . էջ 258 :

Թոռ-+ընկալ “Թքակոծ եղած, երեսը Թուք կերած, նախատուած” :

23. Ժաճ-ի :

Գործածուած է երկու անգամ, բայց երկուքն ալ Ս. Բարսեղի Հոգւոյն Սրբոյ ճառէն առնուած հատուածի մը մէջ, հետեւեալ ձեւով .

Տիմոթ . էջ 143 .

Տիմոթ . էջ 192 .

Քանզի ոչ այսքան երկին եւ երկիր եւ երկարութիւն ծովուց, եւ ի ջուրսն պարենսարուծեալք, եւ ցամաքայինք կենդանեացն եւ բոյսք եւ աստեղք եւ օղ եւ ժամակք եւ պճնեալ ամենայնիս զարդարումս զգերունական զօրութեանս բաղկացուցանեն . որք անկարելի զԱստուածն զանտեսանելին անախտաբար ի ձեռն մարմնոյ զրկախառնիլ մահուան, զի մեզ իւրումս ախտակրութեամբ զանախտութիւն շնորհիցէ :

Քանզի ոչ այսքան երկիր եւ երկիր, եւ մեծութիւն ծովու, եւ ի ջուրս պարենսարուծեալքն, եւ ցամաքայինք կենդանեացն եւ բոյսք եւ աստեղք եւ օղք եւ ժամակք, եւ պճնեալ ամենիս զարդարումս զգերունական հարստութիւնս բաղկացուցէ, որ քանզի կարելի զԱստուած զանտանելին անախտաբար ի ձեռն մարմնոյ զրկախառնել մահու, զի մեզ իւրով ախտակրութեամբ զանախտութիւն շնորհիցէ :

Հայկաբան Պր . Ա . Չամինեան բառս կ'առաջարկէ կարգալ Ժժճ-ի . երկաթագիր գրութեան մէջ Ժ եւ Ա շատ նման են իրարու :

24. Լ^{ու} - :

... Որդի (Աստուծոյ), որ յաստուածութեանն գահս ընդ նմա վայելելով, ի վերնոցն զօրութեանց երկրպագեալ, աղքատացաւ վասն մեր, եւ եղել լ^{ու} - Հօր մինչ մահու եւ մահու խաչին: Տիմոթ. էջ 161:

Լ^{ու} - լինել «մտիկ ընել, հնազանդ գտնուիլ» կը նշանակուի նաեւ Առձ. Բառարանի մէջ՝ «լսել ու հասկնալ» իմաստով: Ու մասնիկը կը գտնենք նաեւ այլուր. ինչ. հոգ^{ու} - , հիշ^{ու} - , աղ^{ու} - եւն: Հմտ. նաեւ թիւ 61 «-նկանել»:

25. Լ^{ու} - ստեղծել:

... զկաղս բժշկելով եւ զբորոտս մաքրելով, զկոյրս լ^{ու} - ստեղծելով եւ զմեռեալս յարուցանելով... Տիմոթ. էջ 257:

Լ^{ու} - ստեղծել «կոյր աչքը բժշկել»:

26. Խաղճո-ն+:

... ջիզք եւ երակք եւ միս եւ ոսկերք եւ միզն եւ հագագապահք եւ յօդք եւ խաղճունք... էջ 324:

Հաստուածս Ոսկերերանէն է, որ Ոսկերարեան թարգմանութեան մէջ հետեւեալ ձեւն ունի. «... ջիզք, երակք, մարմին, ոսկերք, նեարդք, շնչերակք, յօդք, խաղճախո-ղճ+» (էջ 447): Ասկէ կ'երեւայ որ խաղճո-ն+ եւ խաղճախո-ղճ+ հոմանիշ են՝ «ածառ, կռճիկ» նշանակութեամբ: Ասոնց հետ կը համեմատուին նաեւ խաղճո-ն+ կամ խողճո-ն+ «մկանունք» Նիւս. կազմ. խաղճնելի «թերամարս կամ անմարս» Նիւս. կազմ. բոլորին արմատն է խողճ. ասկէ կը տեսնուի որ խաղճ-ո-ն+ աւելի օւղիղ ձեւ է քան թէ խողճո-ն+ կամ խողճո-ն+:

27. Խայտաղան :

Մի՞ խայտաղան ոչ է ի Գաղաադ եւ կամ բժիշկ ո՛չ է անդ . բնդէ՞ր ոչ վերելեաց բժշկութիւն դասեր ժողովրդեան իմոյ : Տիմոթ . էջ 281 :

Հատուածս առնուած է Ս . Գրքէն (Երեմ . Ը . 22), որ Եօթանասնից Թարգմանութեան մէջ հետեւեալ ձեւով է . «Միթէ դեղ ո՛չ գուցէ ի Գաղաադ , կամ բժիշկ ո՛չ կայցէ անդ . բնդէ՞ր ոչ եղեւ բժշկութիւն դասեր ժողովրդեան իմոյ » : Այս համեմատութենէն կ'երեւայ որ խայտաղան կը նշանակէ «դեղ» :

Հայերէնի մէջ ունինք խայծղան ձեւ մը՝ որ կը մեկնուի «խանձիլ , խանձած լաթ՝ աբեթ պատրաստելու կամ վէրք փաթթելու համար» , Աստկ . : Ըստ իս խայտաղան ասոր հնագոյն ձեւն է : Խայտ եւ խայծ միեւնոյն արմատներն են . հմմտ . խայտ «խատուտիկ , պիսակաւոր» Ծն . Լ . 33 եւ խայծիլ «խաղողին հասուննալով կարմրիլ սկսիլը» Ամովս Թ . 13 , խայծոտ «պիսակաւոր» Ոսկ . Տիտ . եւն : Ըստ այսմ խայտ = խայծ արմատին նախնական նշանակութիւնն է «խանձիլ , կրակին կամ տաքութեան առջեւ կարմրիլ» : Խայծղան բառին մէջ (= *խայծաղան) ա ինկած է յետին ժամանակի ձայնափոխութեան օրէնքով . (ա)ղան մասնիկը կը գտնենք նաեւ հախ-ա-ղան բառին մէջ :

28. Խոշրաւ :

Այս բառին համար ոսկեգարեան գրականութենէն մէկ վկայութիւն միայն ունինք . «խոշտացաք կաղացաք» Առչ . Բ . : Սակայն այս վկայութիւնն ալ այնպէս անորոշ է , որ բառին թէ՛ ձեւը եւ թէ՛ նշանակութիւնը տարտամ կը մնայ : Խոշրացաք ձեւը կրնայ տալ թէ՛ խոշրամ եւ թէ՛ խոշրանամ ներկայ մը . ասոր համար ալ Նոր Հայկ . եւ Առձ . Բառ . կը նշանակեն կրկին ձեւերը : Յոյն օրինակը մեր վկայութեան դէմ կը հանէ միայն «կաղ եղաք» ,

որով խոշորացա՛ր բառը առանց բացատրութեան
կը մնայ:

Տիմոթէոսի մէջ երկու անգամ կը պատահինք բառիս, էջ 135: Հսս նախ մէջ կը բերուի Ծննդ. ԼԲ. 24, 30—31 համարներէն հատուած մը՝ Յակոբի մենամարտութեան վրայ, երբ Յակոբի ստաբին ջղերը կը պրկուին եւ նա կը սկսի կաղալ. «իսկ Յակովբ կաղայր բարձիւն իւրով» (Եօթանասնից Թարգմանութեան մէջ «եւ նա կաղայր երթայր ի զստէ անտի»): Քիչ մը վարը կ'ըսէ Տիմոթէոս. «որպէս Յակովբ խոշորայր բարձիւ իւրով. . . զայս կարծեմ զեկուցանել առ ի խոշորալն Յակովբայ բարձիւ իւրով»: Ասոնց համեմատութիւնը այլ եւս կասկած չի թողուր բառին նշանակութեան վրայ. իսկ երկու բայածեւերը (անկատար եւ անորոշ) կը ցուցնեն թէ բառիս ներկան խոշորա՛մ է եւ ոչ *խոշորամամ:

Տիմոթ. էջ 142 ունի նաեւ բայիս անցողականը. «Մի երբեք զխորհուրդն խոշորացոսցես՝ արիւն Աստուծոյ եւ ախտակրութիւն լսելով եւ մահ. մի ուրեք վայրածեցիս այնպէս իբր Աստուծոյ խօսնակ, այդ անպատկառապէս եւ անյերկուաբար կեր զհացն, արբ զարիւնն»: Խոշորացոսցանել հոս կը նշանակէ «խղճել, խտրել, վախնալ, զգուշանալ». Բայց ըստ իս վերինին մէկ նոր առումն է միայն:

29. Խոստոսթիւն: *χοσυστος*

Զ' ի ձեռն մարգարեիցն խոստոսթիւնս նորա լցեալ ուղեւորութեամբք ներմարմնական իւրոյ գալստեանն: Տիմոթ. էջ 237:

Խոստոսթիւն նոյն է ընդ «խոստոսթն»:

30. Խրոսյն:

Զի մանկանց եկեղեցւոյ յայտնիս կացուսցուք ծածկեցելոյ վնասակարութեանն, առ սպանումն անձանց զխորամանկութիւնն, առ ի յոչ զոք ըն-

դունակ կամ աշակերտ սատանայական խրատոյն (?) եղանիլ, այդ իւրաքանչիւր ոք փախնուլ ի սատակիչ նոցայն վարդապետութենէ: Տիմոթ. էջ 36:

Խրատոյն սեռական ձեւ է. ուստի ուղղականը կրնայ ըլլալ իւրո, իո-րո, իրիո կամ իրո-ո, հաւանաբար «աղանդ, մոլորութիւն», նշանակութեամբ: Բայց կրնանք նաեւ ուղղել խրատոյն «կրթութիւն, դաստիարակութիւն, խորհուրդ» նշանակութեամբ:

31. ԾԻԼ:

Այս ձեւը գոյութիւն ունի միայն «նշխի» ածանցին մէջ. «առ մեծագոյն մտահաճութիւն հիմնացելոցն ի վերայ «նշխի» վիմին ուղղափառի հաւատոյ եւ առ պատկառութիւն նախասացելոց աղանդոցն»: Տիմոթ. էջ 281:

Ար նշանակէ «անխախտելի», Առձ. Բառ. ունի արդէն թի՛ժ «խախտիլ» հետաքրքրական ձեւը:

32. ԱՊՊՊՊՊ:

Եւ ի վերայ մկանանց ծովու ճեմեալ՝ ոտիցն ոչ դնացելոց, իսկ զկոհակացն այտմունս վերասատելով մրրկին կապապապ, աներկբայապէս է Աստուծոյ (գործ): Տիմոթ. էջ 93:

Ապապապ կը կազմէ լծորդ եւ հոմանիշ ձեւ մը իսպապապ բառին. և եւ ի ձայներուն լծորդութեան համար կան դեռ ուրիշ մի խումբ օրինակներ, որոնց վրայ տես ՀԱ. 1909, էջ 159—160:

33—36. Արա-որ, կարա-որել, կարա-որոյն, կարու-թիւն:

Այս բոլորը կ'ածանցին կար «ոյժ, զօրութիւն, կարողութիւն» արմատէն. ահա տոնց վկայութիւնները:

1. “Առն հարաւորի բանիւք եւ գործովք... այր ըստ ճշմարտութեան հարաւոր եւ փրկանիչ գոյր Իսրայելի” : Տիմոթ. էջ 234 : Ասիկա կ'ականարկէ Ղուկ. ԻԳ. 19 “այր մարգարէ, հզօր արդեամբք եւ բանիւք առաջի Աստուծոյ” եւն հատուածը :

Կարաւոր կը նշանակէ “ուժեղ, զօրաւոր” :

2. “Յայնժամ հարաւորացոյն զանձնն գտանեին եւ քաջազգագոյնք առ վասն Քրիստոսի պատերազմն եւ ուժեղագոյնք” : Տիմոթ. էջ 250 :

Կարաւորացոյն “աւելի ուժեղ, հզօր” :

3. “Շիջուցին զհարս-նի-ն հրոյ, փախեան զբերանս սրոյ, հարաւորեցան ի տկարութենէ. զի յորժամ տկարանային ի հալածմունս, յայնժամ կարաւորագոյն զանձնն գտանեին” : Տիմոթ. էջ 250 :

Կարաւորիւ “ուժ առնել, զօրանալ” :

4. “Խաչեցեալ ահա ի տկարութենէ, իսկ կեցեալ է հարս-նի-նէն աստուածայնուոյ” : Տիմոթ. էջ 258 (համա. Բ. Կոր. ԺԳ. 4. զի թէպէտ եւ խաչեցաւ ի մերմէ տկարութենէ, այլ կենդանի է զօրութեամբն Աստուծոյ) :

“Քանզի ոչ մարդոյ հնազանդին երկնային պետութիւնք եւ իշխանութիւնք եւ հարս-նի-նէ, այլ Աստուծոյ” : Տիմոթ. էջ 268 :

“Հոգին Սուրբ վերեկեացէ առ քեզ եւ հարս-նի-նէ Բարձրելոյն հովանացի քեզ” : Տիմոթ. էջ 269 եւ 292. (համա. Ղուկ. Ա. 35. Հոգի սուրբ եկեացէ ի քեզ եւ զօրս-նի-նէ Բարձրելոյ հովանի լիցի ի վերայ քո) :

Ուրիշ վկայութիւններ տես էջ 235, 236, 237, 250, 324 եւն : Ասոնցմէ պարզ է որ հարս-նի-նէ “զօրութիւն” :

37. Կենսուն :

Թագաւորք երկրիս յուժէ՞ առնուն զհարկս կամ զկենսուն, յորդւոց իւրեանց, եթե յօտարաց : Տիմոթ. էջ 289 :

իբր ի ցուրտ եւ ի փոշոյր ջիղն, իբր ի ցուրտ եւ ի խոնաւ շնչապահն, : Ոսկեդարեան թարգմանութիւնը նոյն տեղն ունի. « Չիւրդ որ խոնաւն է եւ լոյծ եւ ցամաք եւ ցո՛ւրտ՝ մածնու լինել ոսկր. որպէս ջերմն եւ խոնաւն միացեալ, զիւրդ ի ցուրտ եւ ի լոյծ ջիւք, որպէս ի ցուրտ եւ ի խոնաւ փոշն, » (Ոսկ. էջ 447): Շնչապահ բառին դէմ հոս դրուած է փոշ, սակայն ասիկա ըստ իս յետին սրբագրութիւն է, ինչպէս եղած է նաեւ Ոսկեբերանի նախորդ վկայութեան մէջ, ուր ծանօթ երեք ձեռագիրներէն երկուքը՝ հակառակ յունականին ունին փոշ (հմմտ. էջ 447 դրուած ծանօթութիւնը):

Վերի վկայութիւնը երկու ուրիշ նոր բառեր ալ երեւան կը հանէ. այն է փոշոյր «լոյծ», եւ խոշո՛ւր «ցուրտ», որոնք նոր առումներ միայն ըլլալով՝ առանձնապէս յիշել հարկ չհամարեցի:

39. Համարդակիլ: = համարդակիլ

Արեգակն խաւարեցաւ, վարագոյր ի բաց պատառեցաւ եւ երկիր սասանեցաւ եւ վէճք հերձան. եւ պարզաբան ասել, ամեն արարածս քստմնեաց, զայրակցեալ օրինակ իմն զհամարդակիլոցն ի փայտի բեւեռեալ զարարիչն ամենայնի: Տիմոթ. էջ 103:

Կ'երեւայ թէ բառս հասկնալու է զհամարձակիլոցն. որով հատուածը կրնայ թարգմանուիլ այսպէս. «... բոլոր արարածները քստմնեցան իբր թէ զայրանալով անոնց դէմ որ համարձակած էին փայտի վրայ բեւեռելու ամէնուն արարիչը »:

40. Հմայանալ, հմայութիւն:

Հմայ արմատը որ ծանօթ է մեզ «կախարդութիւն», իմաստով, Տիմոթէոսի մէջ շատ տարբեր նշանակութիւն ունի: Բազմաթիւ վկայութեանց մէջէն կը յիշենք հետեւեալները.

Նորին (Երանելւոյ Աիւրղի Եպիսկոպոսապետի) ի մեկնութենէ Հմայմանն. էջ 93:

Բաւականացելոց սրբոց հմայո-թեանն երեքարիւրոցն եւ տասնեւութից, կարդալ առ ի գիտութիւն եւ հաստատել ուղիղ եւ փրկականաւ հաւատով. էջ 152:

Իսկ մեկնութիւն բարեպաշտ նախանձոյ փրկական հմայո-թեան փափագողացն զմտածութիւն (գրեալ Աիւրղի Աղէքսանգրացւոյ). էջ 162:

Վասն սահմանելոյ զնոսա յԵփեսոս՝ մի իշխել խնդրել կամ աղանդել աւելի ինչ ի սահման հաւատոց, բայց սրբոյ հմայո-թեանն երեք հարիւր եւ ութեասնից սրբոցն հարանց. զայս ոչ անուանելով, վասն զի հմայո-թեանն կամ զսրբոց հաւատ նորոգեցին. էջ 163:

Նորին ի մեկնութենէ սրբոյ հմայո-թեանն. էջ 168:

Քանզի ոչ սուրբ գրութիւնն ճառապէս եւ ինքնաբառութեամբ նղովեաց զնախասացեալն, եւ ոչ սրբոցն հարանց հմայո-թեանն. էջ 184:

Մասնի (Յիսուս) Պիղատոսի իբր մարդ, այլ հմայանայ սորա կնոջն, քանզի Աստուած էր. էջ 229:

Ամենեքեան իսկ հարքն մեր եւ Եպիսկոպոսքն . . . յԵփեսոս . . . սահմանեցին ոչ ումեք արժան գոլ յաւելուլ ինչ սրբում հմայո-թեանն. էջ 252:

Զի ոչ պարտ սահման միւս հաւատոյ ընդունել, քան յերեքհարիւր տասն եւ ութիցն սուրբ հմայո-թեանն, որում եւ հետեւեցան սուրբ հարքն. էջ 253:

Իբր եղբայր մեզ հմայեցաւ, այլով եւ օտարաւ քան զմերս վարեցեալ մարմնով. էջ 279:

Քանզի անյեղի Քանին բնութիւն. եւ եթե հմայեցաւ մեզ եղբայր, իբր Մէնածնի ունի փառս. էջ 297:

Ասոնց մէջ կախարդական իմաստի նշոյլն անգամ չկայ. այլ ընդհակառակը գործածուած են սուրբ քաներու համար. հմայո՞՞ն կամ հմայո՞՞ թի՛ն կը նշանակէ ‘Ս. Հարց գրուածք’, իսկ հմայիլ “տեսլեամբ երեւիլ, մէկուն յայտնուիլ”։ Տես նաեւ վարը նշանա՞որո՞թի՛ն։

Այս երկու նշանակութիւններն ըստ իս աւելի հին ու աւելի նախնական են քան “կախարդութիւն”ը եւ ցոյց կուտան վերջինիս ծագման ճանապարհը։ Հմայո՞թի՛ն՝ պարզապէս “գրութիւն” իմաստն ունէր նախ եւ յետոյ միայն յատկացուեցաւ կախարդական գրութեանց, ինչպէս կը ցուցնէ հմայեակ բառը՝ “կախարդական բժժանք, պահպանակ, համայիլ” նշանակութեամբ. ասկէ ետքն ալ պարզապէս “կախարդութիւն”։ Հմայիլ “մէկուն յայտնուիլ” նշանակութիւնն ալ գիւթական կամ կախարդական կանխատեսութեան նախանշանակութիւնն է։

Մեր հմայեակ բառին հետ այս տեսակէտով համեմատելի է արաբ. *حمايل* hamāil որ կը նշանակէ “հմայական պահպանակ, amulette”, բայց Արարատեան քրդերու բարբառին մէջ (hmayil) առած է “կրօնական գիրք” նշանակութիւնը։

41. Հրաձիւն։ *حمايل*

Եւ որպէս ասաց յելսն. “Ձենցեն զնա առ երեկս. զայս յայսմ տեղւոջ սարասեաց ասելով՝ ի մէջ երեկորնայ, վասն զի ոչ ի կատարելոյ, եւ ոչ ի ծայր երեկորին, այլ ի միջոցի հրաձիւնն ախտականն զենանիւր, զի ի նմանէ տօն անխժորիցն կոչեսցի հինգետասաներորդն եւ գիշերւոյն անդէն մտելոյ ուտից։ Տիմոթ. էջ 320։

Առձեռն բառարան գիտէ բառս հրաձիւն՝ ձեւով՝ առանց վկայութեան եւ “երեկոյեան նախաձաշիկ, նախընթրիք” նշանակութեամբ։ Արդի

գաւառականներէն ունինք հրահայ՝ Մշոյ բարբառով
 « երեկոյեան նախընթրիք, արեւելեան ժամը իննին
 ժամանակները », Խիանի բարբառով « ճաշ, կէս-
 օրուան կերակուր », հրահայ՝ Նոր-Քայազիդի են-
 թաբարբառով « ճաշէն ետքը եղած ժամանակը.
 Nachmittag » :

Առձեռնի տուածը յոգնածեւ է. Տիմոթէոսի
 հրահային սեռականը՝ կ'ենթադրէ ուղ. հրահայն, որ
 հայ լեզուի ուղղագրական օրէնքներուն աւելի
 համաձայն է քան հրահայն-+ :

42. ՂԷՆՊԻ :

Սփածանի ղղէնպին եւ լուանայ զոտս իւրոցն
 ծառայից. Տիմոթ. էջ 227 :

Մեր ղղէն-ի բառն է եւ ուղղակի փոխ առ-
 նուած է յն. λέντιον հոմանիշէն :

43. ՂԸ-ՔԵՂՂՆ :

Եւ հաւանեցան հետեւել վարդապետու-
 թեան սրբոցն հարանց եւ խոստովանեցին մի գու-
 բնութիւն Աստուծոյն Բանի մարմնացելոյն. եւ
 ընկալեալ եղեն ապաշխարելով ի ժողովոյն որ
 յԵփեսոս : Եւ արիքէս իսկ ի ձեռն տալով ղը-քեղղն
 ժողովոյն, երդնլով ի ձեռն ղիքեղղանն զսրբոյ Երրոր-
 դութենէն հաւանել վարդապետութեանց սրբոցն
 հարանց, ընկալեալ եղել եւ սա : Տիմոթ.
 էջ 146 :

Լուսանցքին վրայ մեկնուած է բառս « ձեռ-
 նարկ », փոխ առնուած է յն. λιβέλλον հայցական
 ձեւէն, որ լատիներէն libellus « գրքոյկ. 2. գրու-
 ածք, գրութիւն. 3. տոմսակ, յայտարարութիւն »,
 բառին տառադարձութիւնն է : Ըստ այսմ ուղիղ
 ձեւ է ղիքեղղն :

հարուածս եւ ի շարշարանս իբրեւ յԱստուծոյ :
Բայց նա վիրաւորեցաւ վասն մեղաց մերոց եւ
պարժեցաւ վասն մերոց անօրէնութեանց) :

Մարդ ի հարուածս ելով եւ գիտելով բերել
Ռեզիս-Ռի-ն. Տիմոթ. էջ 29 : Նոյնը էջ 275 քիչ
մը տարբեր ձեւով. Մարդ ի հարուածս ելով եւ
գիտակ բերել Ռեզիս-Ռի-ն : Նոյնը կ'ակնարկէ նաեւ՝
“իսկ Յիսուս Քրիստոս կրեաց, եւ կրեալ կեցոյց
զմեզ. ջնեցաւ գիտակն բերել Ռեզիս-Ռի-ն” : Տի-
մոթ. էջ 79 : Բոլորն ալ առնուած են Եսայի
ԾԳ. 3 համարէն, որ սապէս է մեր թարգմանու-
թեան մէջ. Այր մի ի հարուածս, եւ գիտէ
համբերել ց-”-”” :

Ետ նոցա իշխանութիւն ոգւոց անմաքրոց,
իբր զի հանել զնոսա եւ բժշկել զամենայն հիւան-
դութիւն եւ զամենայն Ռեզիս-Ռի-ն. Տիմոթ.
էջ 286 : Ասոր հետ հմմտ. էջ 24 “Բժշկելով զա-
մենայն հիւանդութիւնս եւ զամենայն Ռեզիս-Ռի-ն
եւ կենսագործելով զմեռեալս” : — Առնուած է
Մտթ. Ժ 1 համարէն, որ մեր օրինակին մէջ
սապէս է. “Ետ նոցա իշխանութիւն այսոց պղծոց
հանել զնոսա եւ բժշկել զամենայն ցաւս եւ զա-
մենայն հիւանդութիւնս” :

Այս բոլորը կը ցուցնեն որ Ռեզիս-Ռի-ն կը
նշանակէ “ցաւ”, Ռեզիս-Ռի-ն “ցաւ քաշել, ցաւ կրել” :
Նշանակութեան եղանակաւորման համար հմմտ.
արեւելեան հայերէնի Ռոյլ եժ “տկար եմ, քիչ մը
հիւանդ եմ” ձեւը : Ստրկական հետեւողութիւն է
յն. μαλαχία “թուլութիւն, մեղկութիւն”, μαλα-
χιζω “մեղկանալ, թուլնալ” բառերուն, որ գոր-
ծածուած են յոյն բնագրին համապատասխան
տեղերը :

46. Յ-Տ :

Հաւատարիմ իսկ եւ բարեպաշտ եւ նախանձ
բարեպաշտութեան ունելով զՄարկիանոս, զե-

44. Մանկա-որել:

Ո՛չ միայն իսկ հաւատոյ յառաջ գալ ոչ կամեցան, այլ եւ պատրութիւնս գտին եւ շարագործութիւնս մանկա-որեցին եւ ստեղծին յիմարս եւ անուսմունս խնդիրս առ ի մոլորութիւնս բազմաց: Տիմոթ. էջ 158:

Իսկ նզովեալք զըպարտեն զնզովիչսն զնոսա՝ զսուրբս զհարսն մանկա-որապէս, զի հաւանեցուցեն զպարզագոյնսն: Տիմոթ. էջ 185:

Մանկա-որել «խաբել, նենգել, խարդախել», մանկա-որապէս «խաբեբայութեամբ»:

Մանկա-որել ձեւ մը գործածուած կը գտնենք նաեւ Եւագր. իզ, բայց այնպէս՝ որ յայտնի չէ թէ մանկա-որել բային ներկ. եզ. երրորդ դէմքն է, թէ մանկա-որել (ստորոգելի եւ էական բայ): Տիմոթէոսի առաջին վկայութիւնը կը հաստատէ բային գոյութիւնը:

45. Մեղկել, Ռեղկ-թիւն:

Հայերէնի մէջ այս բառերը ծանօթ են «թոյլ, թուլանալ» նշանակութեամբ. Տիմոթէոս ալ գիտէ այս նշանակութիւնը (ինչ. էջ 248. Քանզի ուսան ի Քրիստոսէ՝ ոչ մեղկանալ ի փորձութիւնս, այլ հսկել եւ աղօթել). բայց տարբեր իմաստով կը գործածէ հետեւեալ վկայութեանց մէջ:

Սա զմեղս մեր բերէ եւ յազագս մեր վշտանայ. եւ մեք համարեցաք զնա գոլ ի ցաւս եւ ի վէրս եւ ի հիւանդութեան. իսկ ինքն վիրաւորեցաւ վասն մեղաց մերոց եւ Ռեղկ-ցեալ է վասն անօրենութեան մերոյ. Տիմոթ. էջ 29: Նոյնը երկրորդ անգամ էջ 275 «... եւ Ռեղկեալ է սակս ամպարչտութեան մերոյ»: — (Հատուածս առնուած է Եսայեայ ԾԳ 4—5 համարներէն, որ մեր թարգմանութեան մէջ այսպէս է. Նա զմեղս մեր բառնայ եւ վասն մեր շարշարի, եւ մեք համարեցաք զնա ի ցաւս եւ ի

ղեալն թագաւոր, վերաքարոզեն. յաճէ եւ հազիւ
յԱստուծոյն զթագաւորութիւնն վիճակեալ . . .
Տիմոթ. էջ 150 :

Յաճէ բառը՝ որ իր ծանօթ նշանակութեամբ
չի յարմարիր հոս, լուսանցքին վրայ մեկնուած է
“երեկոյ” : Այս նշանակութիւնը կը հաստատէ
քանի մը տող վարը՝ նոյն խօսքին երկրորդ կրկնու-
թիւնը, ուր այս անգամ յաճէ բառին տեղ երեկոյ
ձեւն է դրուած . այսպէս . “մինչ զի երեկոյ եւ հազիւ
Մարկիանոս թագաւորեաց” :

47. Յարեւ :

Տիմոթէոսի մէջ այս բայը երկու վկայու-
թեանց մէջ երկու տարբեր նշանակութեամբ գոր-
ծածուած է : Առաջինն է էջ 271 . “Քանզի ասաց
ուրեմն Փրկչին աշակերտ յաղագս ասացելոցն ի
սրբոց մարգարեիցն՝ յաղագս ամենեցուն մեր
Փրկչին Քրիստոսի, որ այժմ յայտնեցաւ ձեզ
ի ձեռն աւետարանելոցն առ ձեզ Հոգւով Սրբով,
առաքելոյ յերկնուստ, յոր ցանկան հրեշտակք
յարեւ : Քանզի եւ որք յարեցան՝ զմեծն բարե-
պաշտութեան խորհուրդ իմացեալք, յորժամ
ձեռն ըստ մարմնոյ Քրիստոս, . . . ասեին . Փառք ի
բարձունս Աստուծոյ” :

Հատուածիս մէջ ակնարկուած առաքելական
խօսքն է Ա. Պետր. Ա 12, որ մեր թարգմանու-
թեան մէջ հետեւեալ ձեւն ունի . “Որոց եւ յայտ-
նեցաւ իսկ . զի ոչ թէ անձանց, այլ մեզ մատա-
կարարք լինէին, նոցին՝ որք այժմ պատմեցան,
այնոքիւք որք աւետարանեցինն ձեզ Հոգւովն
սրբով որ առաքէրն յերկնից, զոր ցանկային րեւանել
քննեայ ընդ աղօթ Հրեշտակ” : Աւերջին ստորագծեալ
մասը յունարէնին մէջ սա՛ ձեւով է . εις υ. επι-
θυμοῦσιν ἄγγελοι παραχύψαι . Ըստ այսմ յարեւ
կը փոխանակէ հայերէնի րեւանել ընդ աղօթ ձեւը,

բայց իմաստով անկէ բոլորովին հեռու, թարգմանութիւնն է յն. παραχύψαι δελին, որ կը նշանակէ 1. ծռիլ կարկառիլ բանի մը նայելու համար. 2. ծածուկ նայիլ, ծկլալ. 3. հարեւանցի ակնարկ մը նետել.:

Երկրորդ վկայութիւնն է էջ 99—100, ուր կ'ըսէ. «քառօրեին ահա թաղման, արտաքս յաննել առ հրաման ձայնին. կամ զփայտէ յարիլ եւ ի տուրնջենէ ի գիշեր փոխիլ զտառս (իմա զտարերս) ամենայն.»: Հոս յարիլ «կախուիլ» նշանակութիւնն ունի: Այս բառիս համար հրատարակիչները սա ծանօթութիւնը կուտան թէ «լուսանցքում մի անվերծանելի բառ, որի տառերն են «խե... անպնդել.»: Այս անվերծանելի բառը անշուշտ յարիլ բառին մեկնութիւնն է եւ թուի թէ պէտք է կարդալ «կախել անպնդեալ», այն է «առանց կապուելու կախուիլ, զամուած ու կախուած մնալ.:

48. Յերիւշաբեթ-ի-ն: = Երուսաղիմ

Քանզի այդ գոյութիւն Ադամայ՝ յերկրէ ստեղծեցելոյ, իսկ այդ եւայի ի կողէ եղելոյ, եւ այդ Հաբեղի՝ զի զյերիւշաբեթ-ի-նէնէ. Տիմոթ. էջ 192:

Ըստ իս բառին վրայէն ջնջելու է աւելորդ ղ նախդիրը. յերիւշաբեթ-ի-նէնէ բացառական է երիւշաբեթ-ի-ն բառէն՝ որ թէեւ կազմութեամբ քիչ մը մութ է, սակայն յայտնի կ'երեւայ որ երկն «երկունք, տղաբերքի ցաւ» բառէն կազմուած է եւ կը նշանակէ «երկանց ծնունդ»:

49. Նախահ: = Երուսաղիմ

Ասէր Պետրոս թողեալ զամենայն եւ հետեւեալ Որդւոյ Մարդոյ մետասանիւքն, եւ հարցանէր՝ զինչ վասն այսորիկ ձիրէ նոցա. իսկ Որդի

Մարդոց խոստացաւ նոցա զնախան եւ զգերափառան ձիրել ի հանդերձելում յաւիտենին: Տիմոթ. էջ 222:

Արհամարհեցան հարանցն աղանդք, առաքելական աւանդութիւնք անարգեցան, մանկագունացն մարդոց գիւտք յեկեղեցւոջ քաղաքաւորեն. արուեստաբանեն այսուհետեւ, ոչ աստուածաբանեն մարդիկ. աշխարհի իմաստութիւն զնախան բերէ, մերժելով զպարծանս խաչին: Տիմոթ. էջ 255:

Նախկ կը նշանակէ «առաջնակարգ դիրք ընտիր պաշտօն»:

50. Նախադէլ: = *προκαταβολή*

Անասամիտ ասեն զՆեստորիոս, իբր ոչ կարացեալ թաքուցանել զիւրեւ զնոցայն ամպարշտութիւն, այլ համարձակութեամբ զնա քարոզել: Քանզի ոչ իբր հերձուածող զիւրեանցն վարդապետ այսպէս անուանեցին, այլ իբր ոչ զօրեալ նախադէլ զըստինքեանն կեղծաւորութեամբ, որպէս եւ ինքեանք արարին: Տիմոթ. էջ 164:

Նախադէլ կը նշանակէ «ծածկել, թաքցնել»: Տիմոթէոս երկաբնակաները Նեստորի հերձուածին համամիտ կը համարէ, սա՛ տարբերութեամբ միայն որ Նեստոր յայտնի համարձակութեամբ քարոզեց թէ Քրիստոս մարդ է, իսկ երկաբնակաները ծածկեցին: Երկաբնակաները, կ'ըսէ Տիմոթէոս, հերձուածող կոչեցին Նեստորը՝ ոչ թէ անոր համար որ իրօք հերձուածող կը համարէին զայն, այլ անոր համար որ Նեստոր չկրցաւ ծածկել այն ինչ որ իրենք կեղծաւորութեամբ ծածկեցին:

51. Ներշնչական: = *ἐκκλησιαστικός* [Եկկլիաստիկոս]

Էջ 264 Տիմոթէոս մէջ կը բերէ Հռովմի Յուդիայ եպիսկոպոսապետին «Ներշնչական թուղթ»ը, որ կը սկսի այսպէս. «Ամենայն ուրեք եպիսկոպոսաց,

բողորական եկեղեցւոյ սիրելեաց եղբարց, Յուզիոս՝ Տերամբ խնդալ» : Թուղթք հովուական կոնդակ Տ'է, որմէ յայանի կ'երեւայ որ ներշնչական Թուղթարդի « շրջաբերական » ի իմաստն ունի :

Բառական թարգմանութիւն մը յուն. εγ-κύκλιος՝ « շրջաբերական » բառին : Ժ. Խմբ.

52. Ներուոյց :

Այդ եթ' ոչ աղանդաբար ասացան ի սրբոցն հարանց, ոչ եւս հանդերձ նզովիւք սահմանեցին. քանզի դայս ուսան սուրբ հարքն յերանելոյն Պողոսէ առնել ներուոյց յաղագս հաւատոյն բանից եւ ի սրբոցն հարանց, որք ի նիկիա : Տիմոթ. էջ 183 :

Ներուոյց կը նշանակէ « ընդունուած կամ ընդունելի դարձած ճշմարտութիւն », առնել ներուոյց « ընդունիլ, ներս առնել, գրքի մը կամ դաւանութեան մէջ մտցնել » :

53. Նհագ :

Գարձեալ ոչինչ նհագ զնա եւ ի հանդիսութեան եւ ի նմանութեան Հօր զԱստուածն Բան եւ ի մարգկութենէ իւրմէ շափոց ճանաչեմք : Տիմոթ. էջ 106 :

Քանզի որպէս ի կուսական ապաւարտակացն յառաջ եկեալ մարդ ոչինչ նհագ Աստուած ի ձեռն ճահագործութեանն ճանաչիւր. Տիմոթ. էջ 160 :

Թեպէտ եղեւ մարմին, ոչինչ նհագ է Աստուած. Տիմոթ. էջ 297 :

Ասիցի արդեւք ոչինչ նհագ ըստ նտանութեան տնօրինութեանն : Տիմոթ. էջ 179 :

Քանզի պահէ երկաքանչիւր բնութիւն առնհագաբար զինքեանն յատկութիւն : Տիմոթ. էջ 69 :

Նհագ « պակաս, թերի », առնհագաբար « աննուագաբար » (երկրորդը այսպէս մեկնուած կը գտնենք նաեւ լուսանցքին վրայ) :

Հմտ. ընդ-նհագ « տարբեր » :

54. Ննէրաօփա :

Եւ ունակութեամբ առ մեզս հաւասարութեան եղեալ (Քրիստոս) մարդ՝ գնեցմարդութիւն իւր գնեցանձնաւոր եւ ննէրաօփա տնօրինելով : Տիմոթ. էջ 31 :

Ննէրաօփաօր բառարաններուն մէջ մեկնուած է « շնչաւոր, . ննէրաօփա Տիմոթէոսի լուսանցքին վրայ բացատրուած է « մեղաւոր », սակայն այս բացատրութիւնը ըստ իս սխալ է, իբրեւ հակառակ ուղղափառ քրիստոնէական վարդապետութեան : Քրիստոս՝ թէեւ մեզ հաւասար շնչաւոր մարդ դարձաւ, բայց մեր մեղաւորութիւնը չժառանգեց : Ա՛ռաւջարկեմ՝ ննէրաօփա բառը ուղղել ննէրաօփա եւ տալ անոր « բանական, խելացի » նշանակութիւնը, ինչպէս ունին բառարանները :

Ազատութեամբ նմանցուած յուն. ἐν-ροος, ἐν-ρους « խելացի, մտացի, բանաւոր » բառին :

55. Նշանաօրո՞ւթի՞ն :

. . . զայսօսիկ քարոզէ եւ ուսուցանէ եւ աւանդէ, իբր ի բերան ստացեալ հաւատ առաքելական՝ ձայնակից ելով նշանաօրո՞ւթեան իՆիկիա ժողովոյն : Տիմոթ. էջ 259 :

Լուսանցքին վրայ մեկնուած է բառս « հմայութիւն », սակայն ասիկա ո՛չ թէ « դիւթութիւն, կախարդութիւն » մտքով իմանալու է, այլ ինչպէս վերը ցուցուցինք, « գրութիւն », իմաստով : Նշանաօրո՞ւթի՞ն « գրութիւն, գրուածք », իմաստը կը գտնենք նաեւ նշանաօրել « գրել », բառին մէջ, զոր ունի Առձ. Բառ. :

56. Ն՞ջա :

Այս ձեւը բաւական յաճախադէպ գործածութիւն ունի Տիմոթէոսի մէջ (հմտ. օրինակի

համար էջ 236), փոխանակ ըսելու նոցա. թէ եւ այս վերջինը առաջինէն շատ աւելի սովորական է իրեն:

57. Շէշ:

Հպեցաւ ձեռամբ մարդկայնուով առ շէշ Որդւոյ այբւոյն ի քաղաքի կոչեցելում Նային, եւ հրամայէ երիտասարդին մարդկայնուով ձայնիւ եւ լեզուով եւ յարոյց զմեռուցեալն: Տիմոթ. էջ 222:

Նայինի հրաշքին պատմութիւնը կը պատմէ Ղուկ. էջ 11 – 17. մեր հատուածը կ'ականարկէ յատկապէս հմ. 14, ուր մեր թարգմանութեան մէջ կ'ըսուի. Եւ մատուցեալ մերձեցաւ ի դագաղն եւ որ բարձեալն տանէին՝ դտեղի առին. եւ ասէ. Պատանի դու, քեզ ասեմ, արի:

Ըստ այսմ շէշ կը նշանակէ «դագաղ»:

58. Շնչադան:

Այս բառին վրայ տես վերը հափափաղան (թիւ 38):

59. Ուղանցական:

Քանզի ի ձեռն կնոջ ուղանցական հանդերձեալ, զմտածութիւն ծնելութեանն երեւեցուցանել: Տիմոթ. էջ 192:

Իմաստը մութ է հատուածիս մէջ, որ առնուած է Բարսղի Ս. Հոգւոյ ճառէն: Պր. Ա. Չամբնեան կը մեկնէ «ճամբորդ» (ուղի եւ անցանել բառերէն), իբր ի յեան կնոջ՝ ուղանցական հանդերձեալ (էր լինել) «աշխարհ դալ, մարդանալ»:

60. Ուղարնիլ:

Եւ զի յաղագս նորա ոչ ուղարնեացին, կաղան իսկ շաւղօք: Տիմոթ. էջ 135:

Ուղարնիլ՝ «կաղին ոտքը բժշկուիլ, ուղղուիլ»:

61. Ունկանել:

Ի նմանութիւն մարդկան եղեալ եւ ձեւով
գտեալ իբր մարդ, նուաստացոյց զինքն՝ եղեալ
ունկանող մինչ մահու, եւ մահու խաչի: Տիմոթ.
էջ 272:

Հատուածս առնուած է Փիլիպ. բ 7—8
համարներէն. « Ի նմանութիւն մարդկան եղեալ եւ
կերպարանօք գտեալ իբրեւ զմարդ. խոնարհեցոյց
զանձն, լիեալ հնազանդ մահու շափ եւ մահու խաչի,
(յն. ὑπὸ χροῶς ἰσοῦ):

Նոյնին տարբեր բառերով կրկնութիւնն է
« աղքատացաւ վասն մեր, եւ եղեւ լուսն- շօր մինչ
մահու եւ մահու խաչին », Տիմոթ. էջ 161. Հոս
համապատասխան բառն է լուսն- ինչպէս տեսանք
վերը, թիւ 24:

Ունկանող « լսող, հնազանդ, հլու, ձեւը
կ'ենթադրէ եւ ունկանել « լսել, հնազանդիլ »
բայը, որուն հականիշն է « փոփոխանել »:

62. Պարզել:

Եւ մի ծախեսցի դարձեալ ձուկն ի բիւրուց
մարմնոց, այլ պարզելու ի գղժոցի դիցի այրն եւ
մի որդունք եւ մի այլ ինչ վտանգեացեն: Տիմոթ.
էջ 323: Առնուած է Ոսկեբերանէն. ոսկեդարեան
թարգմանութիւնն ունի նոյն տեղը. « այլ պատեալ
ի տապանի այրն լինիցի » (Ոսկ. էջ 446):

Պարզել « փաթթել, պատատել, ծրարել »

63. Պարճաւելի:

Աամ եթ' ոչ (տպուած է ոչ) վերձանեցէք
յօրէնս, եթե ի շաբաթս քահանայքն ի քահա-
նայարանին զշաբաթն պղծեն եւ անպարճաւելի
են: Տիմոթ. էջ 287:

Հատուածս առնուած է Մատթ. ժբ 5 հա-
մարէն. « Աամ թէ չիցէ ընթերցեալ յօրէնս՝ զի ի

շաբաթս քահանայքն ի տաճարին պղծ են զշաբաթն
 եւ չեն զն . (յն . 7) οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ,
 ὅτι τοῖς σάββατον οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον
 βεβηλοῦσι, καὶ ἀναίτιοί εἰσι;)

Աստ այսմ աւարտութիւն կը նշանակէ «անմեղ»
 եւ է սարկական թարգմանութիւն յն . ան-աίτιος
 հոմանիշին :

Լուսանցքին վրայ բառս մեկնուած է «մեղա-
 դրելիք», որ յայտնապէս սխալ է :

64 . Պարտի :

Իբր դժբախտութիւն աշակերտ մաքրեցիր, պարտ-
 քեցիւր, ի բաց դերձս զ'ի ծննդենէն ծածկոյթ :
 Տիմոթ . էջ 25 :

Պարտի «մաքրուիլ, սրբուիլ» :

65 . Զնել :

Այս բառը յայտնի է արդէն «ծեծել» նշա-
 նակութեամբ, ինչպէս ունին Պիտ . Ասկիփ . Նար .
 այսպէս նաեւ Տիմոթ . «Զնեցաւ գիտակն բերել
 զմեղկութիւն (էջ 79) . զարածոցն որ ի ջնմանցն
 զգացեալ (էջ 275)» :

Սակայն Տիմոթէոսի մէջ Զնել ուրիշ նշանա-
 կութիւն մ'ալ ունի, որ մենք հիմայ «ականջը
 ծակել, գէշ թուիլ, ականջին խորթ գալ» ձեւերով
 կը բացատրենք . «յորժամ . . . լուիցես մահ, մի
 զարմասցիս . զի զխաշեցեալն եւ զթաղեալն մի
 ջնեսցէ զլսարանդ, իբր աստուածութեանն զայս
 կրեցելոյ (էջ 116)» . միեւնոյնը երկրորդ անգամ
 «զի յորժամ . . . լուիցես մահ, մի զարմանայցես»,
 զի զխաշեցեալն եւ թաղեալն մի ջնիցէ զլսարանն,
 իբր աստուածութեանն զայս ախտակրեցելոյ»
 (էջ 102) : Երկու տեղն ալ խօսքը Քրիստոսի Աս-
 տուծոյ մահուան եւ թաղման վրայ է, որ «շքրի»-
 տոնէին համար խորթ գաղափար մ'է :

66. Ս-բբաբ :

Տիմոթ . էջ 318—322 բազմաթիւ անգամներ
կը դործածէ սաբբաբ , իսասաբաբ եւն ձեւերը՝ փո-
խանակ սովորական շաբաթի , իսշաբաթի եւն բառերուն .
այսպէս էջ 318 ի սաբբաբորո՞՞ն , շաբբաբն , ի իսասա-
բաբորո՞՞ն , էջ 319 սաբբաբական , յա՛նր սաբբաբացն ,
իսասաբբաբորո՞ն , էջ 320 սաբբաբորո՞ն , սաբբաբաց ,
էջ 321 սաբբաբ , սաբբաբո՛ , ին սաբբաբաց , էջ 322
շաբբաբն : Ասոնք յունականին ստրկական տառա-
դարձութիւնն են :

67. Սայն :

(Քրիստոս) ընդ ամեն սայնս աղքատութեանս
մերոյ անցանելով՝ մինչ ի մահու ժամանեաց փորձու-
թիւն : Տիմոթ . էջ 26 :

Սայն կը նշանակէ « կարգ , վիճակ , աստիճան » :

68. Սարասել :

Ջայս յայսմ տեղւոջ սարասելաց ասելով՝ ի
մէջ երեկորնայ : Տիմոթ . էջ 320 :

Սարասել թուի « յարմարել , կարգել » . հմմտ .
սարաս « կերպ , եղանակ » , սարասել « կերպ մը բլլալ » :

69. Սերիս :

Արդ , վասն զի բազումս եւ օգտակարս պի-
տառութիւնս երանելեացն մերոյ հարանց ընտրե-
ցաք , հարկաւոր համարեցայ «երիս» նախադրել զ՝ ի
տոմսէն Ղեւոնի հայհոյութիւնս : Տիմոթ . էջ 52 :

Սերիս կը նշանակէ « այժմ , հիմայ . տարբեր
է «երի « այսօր » , դոր Տիմոթ էոս եւս ունի էջ 77 = 194 .
« սերկ էակն ծնանի եւ էակն եղանի » :

70. Սնարնոց :

Որ կերակրեաց ի հինգ հացիցն հինգ հազարս ,
սա ննջէր ի վերայ սնարնոցի . եւ ի վերայ սնարնոցի

ննջեցեալն, ինքն վերաստեաց հողմոցն իբր
Աստուած: Տիմոթ. էջ 95:

Հաստուածս կ'անարկէ Մարկ. Գ 35 - 40,
ուր համապատասխան կտորը այսպէս է. «եւ ինքն
ննջէր ի խելս նաւին ի վերայ բարձի», յն. και ἦν
αὐτὸς ἐπὶ τῆ πρόμυγι ἐπὶ τὸ προσχεφάλαιον
καθ' ἐβόων:

Սն-ըն-ց կը նշանակէ ուրեմն «բարձ, որուն
վրայ սնարը կը հանգչի»:

71. Ս-ը:

Աստանօր քաղցր, անդ ս-ը(?), այլուր թ թ ու,
ի միւսում դառն: Տիմոթ. էջ 324:

Նշանակուած համերուն մէջ «կծու» միայն կը
պակսի. եւ ճիշտ այս նշանակութիւնն ունի ս-ը,
իբր փոխաբերաբար. հմտ. թրք. «է-կն», գերմ.
scharf, ռուս. острый եւն, որովք կը նշանակեն
թէ «սուր, հասու» եւ թէ «կծու»: Տիմոթէոս
կը հետեւի յն. ὀξύς բառին: Հաստուածս Ոսկե-
բերանէն առնուած բլաւով՝ ոսկեգարեան թարգ-
մանչին քով կը գտնենք կծ-ը. «աստ քաղցր եւ
անդ թ թ ու, այլուր կծու եւ այլուր դառն»:

72. Ս-ա-ա-ա-ա-ա:

Իսկ եթե այս է ըստ նոցայն ամպարչտու-
թեանն, ստատաղ ես ամենայն իրօք, սվ Պօղոս,
դրել. «Ո՞վ մեզ այսպէս. քանզի ոչ գհրեշտակաց
բռնահարեաց, այլ գտերմանէ Աբրահամու բռնա-
հարեաց»: Տիմոթ. էջ 278:

Ս-ա-ա-ա-ա-ա կը նշանակէ «ստախօս»:

Տպագրեալին մէջ առաջին ստորակէտը դրուած
չէ եւ ս-ա-ա-ա-ա էս ձեւին քով աւելցուած է կաս-
կածական նշան: Այս կէտադրութեամբ խօսքը
անհասկանալի է. բայց ստորակէտն աւելցնելով՝
իմաստը բոլորովին կը պարզուի: Տիմոթէոս կ'ըսէ.

“Թող մէկը չըսէ թէ այն մարմինը՝ զոր Քրիստոս Մարիամէն առաւ, մերինէն տարբեր էր: Եթէ այդպէս ըլլար, ուրեմն դու կատարեալ ստախօս ճ'ես, սլ Պօղոս, որ կը գրես թէ,» եւն:

73. Սորա-խշտեցո-ցանել:

Իսկ զժողովն վայրենեօք ի բարձունս ամբարձեալ կոխակօք առ բաղձական նաւելոցն սորա-խշտեցոյց խաղաղութիւն: Տիմոթ. էջ 31:

Ապոստոլաժ է սոր «վար» եւ խշտի «անկողին» բառերէն. կը նշանակէ «վար պառկեցնել, իջեցնել, հանգարտեցնել», իբր ստրկական թարգմանութիւն յն. *κατα-χοιμάω* բառին:

74. Վաղորդայն-դէցիկ:

Սորա անունս նախ արեգական գայր եւ նախ լուսնի, յաւէտախաղաղաբար ի Հօրէ նախ վաղորդայն-դէցիկն ծնիցեալ: Տիմոթ. էջ 239:

Եւ զի սա է կատարեալ միտք Աստուծոյն թան, որ նախ վաղորդայն-դէցիկն ծնիցեալ: Տիմոթ. էջ 256:

Երկուքն ալ կ'ակնարկեն Սաղմ. ՃԹ. 3. «յառաջ քան զարուսեակ ծնայ զքեզ»:

Վաղորդայն-դէցիկ կը նշանակէ «Արուսեակ», (ինչպէս մեկնուած է նաեւ ձեռագրին լուսանցքին վրայ) իբր ստրկական թարգմ. յն. *έωσφορος* հոմանիշին, որ նոյնպէս կ'ապոստոլաժ է *έως* «այդ» եւ *φօρέω* «զգե՛նուլ» բառերէն:

75. Վ-նէ:

Գործածուած է Եսայի կգ 24 համարէն առնուած հասուածի մը մէջ, զոր Տիմոթէոս մէջ կը բերէ երկու անգամ:

Էջ 37:

Եւ տեսցեն, ասէ, գլխագս
մարդկան զյանցաւորացն
առ իս. քանզի որդն նոցա
նչ վախճանեսցի եւ նուրն
նոցա ոչ շիջցի, եւ եղիցի ի
տեսիլ ամենայն մարմնոյ:

Էջ 282:

Որպէս ամենեքեան տես-
ցեն գլխագս մարդկան՝
յանցաւորացն ի նմա. քան-
զի որդն նոցա ոչ վախ-
ճանեսցի եւ նուր նոցա ոչ
շիջցի, եւ եղիցին ի տեսիլ
ամենայն մարմնոյ:

Քնազիրն ունի. «Եւ ելցեն եւ տեսցեն շոհեր»
(Եբրայեցին ունի Գիւն) մարդկան առ իս յանցու-
ցելոց, զի որդն նոցա ոչ վախճանեսցի, եւ հուր
նոցա ոչ շիջցի, եւ եղիցին ի տեսիլ ամենայն
մտեղեաց»:

Աւելի կը նշանակէ ուրեմն «ոսկոր», ինչպէս
կը մեկնուի նաեւ ձեռագրին լուսանցքին վրայ:

76. Ա՛հա սահմանոց:

Եւ այսոցիկ ի վերայ բերէ վ՛հա սահմանոց. մի
այսուհետեւ ուրասցի գնա մարդ . . . : Տիմոթ. Էջ 129:

Հրատարակիչները Վ գրին քով կասկածական
նշան են դրած. ըստ իս այս նշանը վերցնելու է եւ
բառն ալ ուղղելու է յ՛հա սահմանոց, ինչպէս որ
նոյն էջ, հինգ տող վերը կ'ըսուի. «Ի վերայ բերէ
դարձեալ յ՛հա սահմանոց, ասելով. զի զորոյ գիտէ
գմահ» եւն:

77. Ա՛հա գիտել:

Եւ յորժամ մինչ դարձեալ մտածութեամբ
կամեցեալ հասանել՝ ոչ դացուք, մի դժարեացուք
եւ հեռացուք (հեռալ բայէն, «գայրանալ, սրդողիլ,
նեղանալ» մտքով), այլ բարեմտութեամբ ենթա-
դարձեալք եւ վ՛հա գիտելով զմտածութիւն, ա-
պաստանելով ի կարութիւն Աստուծոյ եւ քաջա-
հնարութիւն: Տիմոթ. Էջ 325:

Հատուածս առնուած է Ասկերերանէն, որուն
 ոսկեդարեան թարգմանութիւնը յիշեալ տեղն
 այսպէս ունի. «եւ յորժամ դարձեալ խորհրդով
 կամիցիմք հասանել եւ շգտանիցեմք, մի դժուարես-
 ցութեւ մի գայրասցութեւ, այլ մտաւարժ բարութեւ
 դարձցութեւ նախանշիցս» + զխորհուրդս» (մնացեալը
 պահաս է) (էջ 448):

Աեր-գիւել բառին նշանակութիւնն է ուրեմն
 «նահանջել»: Ինչ բառ է այս: Յունարբան դպրոցի
 այլակերպ վիժմունք մը. բառակերտութեան ամէնէն
 այլանդակ օրինակը: Յունարէն կ'ըսուի ἀναστροφάω,
 ἀναχομίζω «նահանջել», ἀναστροφή, ἀνα-
 χομιδῆ «նահանջ, ետ դառնալը», ասոնք կուգան
 στρωφάω, χομίζω «դառնալ եւն» ձեւերէն.
 ասոնցմէ ստուգաբանօրէն անբաժան են στρεπτός,
 χόμη «մաղ, գէս» բառերը: Եւ ահա յունարբան
 թարգմանիչը շահունելով մեր նախանշիլ, յետոյ դառ-
 նալ եւն ձեւերուն եւ կապիօրէն կեղծելով յու-
 նարէն բառերը՝ թարգմաներ է ἀνα- = վեր-,
 χομίζω = գիւ-ել (գիւ բառէն):

78. Ախտահանալ:

Յիսուս տայ հոգեկան ըմպել ջուր, վիժ-
 անցելի կենդանութիւն յաւիտենական: Տիմոթ.
 էջ 258:

Ախտահանալ «բխել ցայտել ջուրցոյ, համտ.
 վիժանի «ջրին բխումը, վազելը», արմատը վիժ:

79. Տարաբէլ:

Քանզի արտաքս հայցեաց, որպէս զսուրբ
 առաքեալսն սատանայ, այսպէս եւ զսուրբ հարսն
 մեր եւ զվարդապետս սրբոյ եկեղեցւոյ բազում
 անգամ՝ առ ի արտաբէլ զնոսա իբր ցորեան, այդ ոչ
 պակասեաց նոցա հաւատն, ի նախարկութեան փոր-
 ձութեանցն: Տիմոթ. էջ 248:

Հատուածս կ'ականարկէ Ղուկ. ԻԲ 31—32.
 “Ահա սատանայ խնդրեաց զձեզ Ի-ր-բ-լէլ իբրեւ
 զցորեան, այլ ես ազաշեցի վասն քո՝ զի մի պակասեցեն
 հաւատք քո”:

Ըստ այսմ Գ-Գ-Գ-Էլ կը նշանակէ խարբալէլ,
 մաղէլ:

80. Տ-ր-Գ-Էլ:

Ո՛չ գիտելով բաժանումն միոյն դիմի եւ ո՛չ ի
 բաց հատանելով յերկնայնւոյն զերկրային, եւ ո՛չ
 յերկրայնւոյն զերկնայինն. քանզի ամպարչաւէ Գ-
 Գ-Գ-Գ-Էլ-ն: Մի այսուհետեւ Գ-Գ-Գ-Գ-Էլ պատ-
 ճառս տայեն ասողքն երկուս բնութիւնս: Տիմոթ.
 էջ 261:

Տ-ր-Գ-Էլ “բաժանել”, Գ-Գ-Գ-Էլ “բաժա-
 նող”, Գ-Գ-Գ-Գ-Էլ-ն “բաժանումն”. կազմուած են
 Գ-Գ եւ հար-անել բառերէն, [Թարգմանաբար յն.
 διατέμνω հոմանիշէն:

81. Տե-Գ-Գ:

Այս ձեւը գործածուած է Տիմոթէոսի մէջ
 չորս անգամ՝ փոխանակ աւելի սովորական Գ-Գ-Գ-Էլ
 ձեւին, ինչ. էջ 54, 74, 100. նորին տետրատէ
 իբ. նորին տետրատէ իգ. Նեստորի հերձուածողի
 ժե տետրատէն հայհոյութիւնք. ի վեցերորդ
 տետրատէն:

Փոխառեալ է յն. աշխ. τετραδί, τετραδων
 ձեւէն:

82. Տէլ:

Այս բառը եւ իր ածանցները մեր հին մա-
 տենագրութեան մէջ գործածուած են միայն հե-
 տեւեալ տեղերը. Իսկ [Թագաւորն սալացեալ՝ ոչինչ
 լսէր. ծածկեալ կայր ի գահոյսն, զի եւ շարժել
 անգամ ոչ Գ-Էլ. Բուզ Դ 15. Անգլիէի ինքնակացու-
 թիւն . . . շարացեալ անգլիէի եւ անճառ էլի միա-

ւորութեամբն: Թէոդոր. խչ.: Յարահիւսեալ մե-
ռանի ի վերայ քո առաջաբար արտաշնչութեամբն
կենդանին. Թէոդոր. խչ.: Ասոնց իմաստը մութ
է. ՀՀԲ (Սխիթար Աբբայի բառարանը) կը մեկնէ՝
որչէլ «բաժնել», իրմէ կազմած է նաեւ ենթա-
դրաբար առաջիկ «անորոշ, անբաժան, անանջատ,
անանջրպետ». ՆՀԲ կը մեկնէ որչէլ «կամիլ, յօժարիլ,
խնդրել», առաջիկ «անբաժանելի կամ թերեւս
անքննելի կամ անփոփոխ, անշարժ», առաջաբար
«անբաժանաբար կամ գուցէ անքննաբար». Հին
բռ. եւս ունի առաջիկ «անշարժ կամ ան-
բաժին»:

Բառին իմաստին վրայ նոր լոյս կը սփռէ Տի-
մոթէոս Աուզի Հակածառութիւնը, որ հետեւեալ
ձեւերով կը դործածէ զայն. Ջանպայթելի եւ առ-
աջիկ հաւատն. էջ 153. Ջի եւ օրինացն առաջիկ
մնայցէ. էջ 283. Տիրելով հարստութեան ծովու
եւ շարժ-թիւն կոհակաց նորա հանդարտեցուցանե-
լով. էջ 219: Գու տիրես հարստութեան ծովու,
առաջիկ-թիւն կոխակացն նորա գու հեղացուցանես.
էջ 294: Վերջին երկու օրինակները առնուած են
Սաղմ. ՉԸ 10) համարէն, որ մեր թարգմանութեան
մէջ հետեւեալ ձեւով է. Գու տիրես զօրութեանց
ծովու, եւ դիւրով-թիւն ալեաց նորա գու ցածու-
ցանես: Հատուածիս մէջ առաջիկ, առաջիկ-թիւն
բառերուն համապատասխանն է «խռովութիւն»,
որով որչէլ կը նշանակէ «յուզուիլ, խռովիլ, շար-
ժուիլ», առաջիկ «անշարժ, անխռով», առաջաբար
«անշարժաբար, առանց շարժուելու»: Պարզական
արմատն է որչէլ, զոր կասկածով կը յիշէ միայն Առձ.
Բառ. ասոր կը կցեմ նաեւ որչէլ (ըստ ԱԲ), որչէլ
կամ որչէլ (ըստ ՆՀԲ) «յաւելուած իրաց քամե-
լոց, մրուր». (Հիւանդն) խնդրէ զանախորժս ախոր-
ժակս, մթերեալ յինքեան զհամաքամուածս եւ
զտղղս. Մագ. ԻԲ. թերեւս նաեւ որչէլ-բէր կամ
որչէլ-բէր «փորր ուռած, հաստափոր», Փիլ. Մխ.

առակ. : Տիշ արմատին կրկնականն է ԳՆԳՆԷԼ (ՏՃՃՄՄ. ԳՆՆ-ԳՆՆԷԼ, ԳՆՆ-ԳՆՆ ԵՆՆ), որ գաւառականներուն մէջ կը նշանակէ «պրպտել, փնտռել», իսկ ԱԲ կը գնէ «ուռիլ» :

Ըստ այսմ ԳՆԷԼ ճշտիւ կը համեմատուի յ յշ բառին՝ նշանակութեանց երանգաւորութեան կողմէ. յՆՆԷԼ կը նշանակէ «շարժիլ, խռովիլ. 2. փրնտռել, պրպտել. 3. կամիլ, ուղեւ» . վերջին իմաստը կը գտնենք Բուղանդի ոչ ԳՆԷՐ ձեւին մէջ :

Յ.Յ. ՏՆՏԷ :

Եկն առ Աոյսն խօսեցեալ առն, որում անուն Յովսէփ, ի տանէ եւ ի ԳՆՏԷ Գաւթայ. Տիմոթ. էջ 283 :

Գործածութեան ձեւէն կ'երեւայ որ ԳՆՏԷ կը նշանակէ «ազգ, ցեղ, տոհմ» : Արնար կասկածուիլ որ բառս սխալ գրչութիւն մը ըլլայ՝ փոխանակ ըսելու ԳՆՆՏ : Սակայն այս կասկածը կը փարատուի բառիս ԳՆՏԷՎԱՆ «ցեղակից, նմաններ» ածանցով, որ կը գործածէ Տիմոթ. էջ 94. «Եւ զի զայս հաւատատագոյնս եւ ամենեցուն զիրրնկալս ասացից՝ զԱրիոսի Եւնոմեայ եւ զամենեցուն պարուցն այսպիսեացս ԳՆՏԷՎԱՆԱԿ Վոյթ Աստուածածին ներածել, իբր խառնութեան եղելոյ եւ երկուց բնութեանց ոչ բաժանելոյ» :

Հրատարակիչները խօսքին իմաստը հասկցած չեն եւ առանց անդրադառնալու ԳՆՏԷ բառին վրայ, կարծած են թէ փականքներու հետ գործունին եւ բառը երկուքի բաժնելով՝ կարդացած են ԳՆՏ (?), փակնաց (կասկածական նշանով) : Այսպէս է եւ Գ. Տէր Մկրտչեան՝ որ քննելով յիշեալ բառը (Արարատ 1908, էջ 580)՝ ԳՆՏ կը կարդայ ԳՆՏ, որով ԳՆՏԷՎԱՆԱԿ կ'ըլլայ ԳՆՏ փակնաց : Ըստ իս խօսքը հետեւեալ ձեւով կը հասկցուի. «Ճիշտ ու պարզ խօսելով՝ Արիոս, Եւնոմիոս եւ ասոնց նման»

նէրոն բովանդակ խուժքը կը փութար Աստուածա-
ծինը մէջ բերել, որպէս զի . . . » :

84. Փրկմանը :

Նազարացի էր եղեալ եւ այր ըստ ճշմարտու-
թեան կարաւոր եւ փրկման գոյր Իսրայելի . Տիմոթ .
էջ 234 : Հմմտ . Ղուկ . ԻԳ 19 — 21 . զՅիսուսէ Նա-
զովրացւոյ , որ եղեւ այր մարգարէ , հոգ արդեամբք
եւ բանիւք . . . Մեք ակն ունէաք թէ նա է որ փրկ-
կելոցն է զԻսրայէլ :

Փրկմանը նոյն է ընդ “ փրկել ” , հմմտ . փրկա-
նաւորել :

85. Բազմասցի :

Եւ երեւեալ մարդ , մարդ մերով նմանու-
թեամբս տայր բազմասցի զարմանալեաց գործոցն
իմանալ . Տիմոթ . էջ 31 : Թուի “ լաւ ի միտ առ-
նելու , հասկանալի , . . . ցի մասնիկ է , ինչպէս բազմ-
բանցի եւն :

86. Բառակ :

Տիմոթ էոս չորս տեղ այս ձեւը գործածած է
“ տեսրակ ” բառին տեղ . ինչպէս՝ էջ 122 , 127 ,
151 , 170 , բոլորն ալ ի բառակէ բացառական ձեւով :
Լուսանցքին վրայ (էջ 122) բացատրուած է արդէն
“ տեսրատ ” : Թարգմանուած է յն . τετρας հոմա-
նիշէն , իբր “ չորս ծալուած , կամ չորեքթերթեան ” :

87. Բարապետ :

Կերպ ծառայի առեալ եւ կրեալ վասն մեր
մարմնով եւ ի շիրմի սերտ վիմի բարապետցելոյ թա-
ղիցեալ . Տիմոթ . էջ 44 — 45 :

Եւ թաղեաց զնա հանդերձ նիկողէմաւ , ի
նորում իւրում շիրմի , զոր էր բարապետ իւր ի վիմէ .
Տիմոթ . էջ 46 :

Հայեցարութի սիրտն վէճ, գոր + րարեցէ + .
Տիմոթ. էջ 47: = Եսայի ԾԱ 1. «Նայեցարութի
վէճն հաստատուն յորմէ կոփեցարութ, . (ըստ այսմ
ի սիրտն վէճ ուղղելի է ի սերտն վէճ «հաստատուն,
սերտ, ամուր քար»):

Քարարել «տաշել, կոփել», կազմուած + ր
ել հարանել ձեւերէն, թարգմանաբար յն. λείδο-
τέμνω հոմանիշէն:

88. Քարարիւել:

Քարարիւցիւր, եթէ գայս պիտայցէ կրել. Տի-
մոթ. էջ 25:

Յաղագս ազնիւ գործոյ ոչ + րարիւցիւր + րքեղ,
այլ յաղագս հայհոյութեան. Տիմոթ. էջ 119.
(= Յովհ. Ժ. 33. Վասն բարւոյ գործոյ ոչ առ-
նեմք զքեզ քարկոծ, այլ վասն հայհոյութեան):

Քարարիւել «քարկոծել», + րարիւել «քարկո-
ծուիլ»:

(Վերջ:)

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն Մ Ա Տ Ե Ն Ա Գ Ա Ր Ա Ն

- Ա. Գաղեմքեառեան Հ. Գ. Վ., Ուսումնասիրութիւնք Լեհաստանոց դատաստանագրոյն: 1. Պիշոֆ, Լեհաստանոց հին իրաւունքը: 2. Գաղեռ. իրաւունք չայոց: 1890: էջ 85+59: Ֆր. 1.25
- Բ. Մեկեղիշեան Հ. Գ., Ազգաբանութիւն ազն. զարմին Տիւզեանց: 1890: էջ 50: Ֆր. 1.—
- Գ. Տաշեան Հ. Յ., Ազաթանգեղոս առ Գէորգայ ասորի եպիսկոպոսին եւ ուսումնասիրութիւն Ազաթանգեղեայ գրոց: 1891: էջ ԺԱ+159: Ֆր. 1.25
- Դ. Տան Դ., Արեւելեան չայք ի 'տուրովինա: Թրգմ. Հ. Գ. Վ. Գալեմքեառեան: 1891: էջ 79: Ֆր. —.85
- Ե. Տաշեան Հ. Յ. Վ., Ուսումնասիրութիւնք Ստոյն-Կալիստենեայ վարուց Աղեքսանդրի: 1892: էջ Դ+272: Ֆր. 3.—
- Զ. Տըվրե Ա. եւ Գ. Փիւսն, Ուղեւորութիւն ի Փոքր Ասիա: Թրգմ. Հ. Յ. Վ. Տաշեան: 1892: էջ 82: Ֆր. 1.—
- Է. Մառ Ն., Ամսոնային ուղեւորութիւնից դէպ ի չայս: Թրգմ. Ո. Անոփեան: 1892: էջ 89: Ֆր. 1.25
- Ը. Գառիեռ Ա., Նորագոյն աղբերք Մովսիսի Խորե-նացոյ: Հտ. Ա.: Թրգմ. Հ. Յ. Վ. Տաշեան: 1893: էջ Ժ+51: Ֆր. 1.—
- Թ. Գաղեմքեառեան Հ. Գ. Վ., Պատմութիւն հայ լրագրութեան: Հտր. Ա. 1794—1860: (1 լուսա-նկարով:) 1893: էջ 232: Ֆր. 2.50
- Ժ. Կոնիքիք Փր. Կ., Զննութիւնք գրոց Գալեթի Անյաղթի: Թրգմ. եւ յաւ. Հ. Յ. Վ. Տաշեան: 1893: էջ Է+92: Ֆր. 1.25

- ԺԱ. Գովրիկեան Հ. Գ. Վ., Հայր յԵղիսաբեթու-
պոլիս Դրանսիլուանիոյ 1680—1779: (1 գրն-
կատիւ.) 1893: Էջ Ժ + 533: Ֆր. 4.50
- ԺԲ. Խաչաթեան Գ. Ռ., Զենոք Գլակ, համեմատական
ուսումնասիրութիւն: 1893: Էջ Զ + 78: Ֆր. 1.—
- ԺԳ. Տէր-Մովսիսեան Փ., Հայ գիւղական տունը:
Թրգմ. Հ. Բ. Վ. Պիլէգիլիճեան: (6 տխտի. 55
պտկ.): 1894: Էջ Բ + 103: Ֆր. 2.—
- ԺԴ. Գաբիէլ Ա., Նորագոյն աղբերք Մովսիսի Խորե-
նացոյ. Հար. Բ. կամ Յաւելուսժ: Թրգմ. Հ. Բ.
Վ. Տաշեան: 1894: 8° Էջ ԺԱ + 43: Ֆր. 1.—
- ԺԵ. Տաշեան Հ. Բ. Վ., Ուսումնասիրութիւնք հայերէն
փոխառեալ բառից: Ա.՝ Հ. Հիւսիզման, Սեմական
փոխառեալ բառեր հին հայերէնի մէջ: Բ.՝ Փրոքլե-
ման Կ., Յունական փոխառեալ բառեր հայերէնի
մէջ: Գ.՝ Հ. Հիւսիզման, Հայկական Յատուկ սնուանք:
1894: Էջ Թ + 145: Ֆր. 2.—
- ԺԶ. Տաշեան Հ. Բ. Վ., Մատենագրական Մանր
Ուսումնասիրութիւնք. Ման Ա: Ա-Զ. Նեմեսիոս,
Պրոկղ Դիաղոսիոս, Խոսրովիկ, Գիրք Հերձուածոց,
Պրոկղ եւ Սեկունդոս: 1895: Էջ ԺԲ + 296.
Ֆր. 3.60
- ԺԷ. Տաշեան Հ. Բ. Վ., Հայկական աշխատասիրութիւնք
հայագէտ Պ. Փէթթէրի, ամփոփուած եւ թարգմ.
ծանօթութեամբք: 1895: Էջ Թ + 202: Ֆր. 2.5
- ԺԸ. Տիգրեան Կ., Սեւ ծովու ոռւասկան եզերքը:
1895: Էջ 92: Ֆր. 2.—
- ԺԹ. Գովրիկեան Հ. Գ. Վ., Դրանսիլուանիոյ Հայոց
Մետրապոլիսը կամ Նկարագիր Կերլա Հայաքա-
ղաքի ի գիր եւ ի սլասկերս: 1896: Էջ Թ + 352:
Ֆր. 3.60
- Ի. Տաշեան Հ. Բ. Վ., «Վարդապետութիւն սուա-
քեւոց» անվաւերական կանոնաց մատեանը. Թուղթ
Յակոբայ առ Կողրատոս եւ Կանոնք Թաղղէի:
1896: Էջ Թ + 442: Ֆր. 6.—
- ԻԱ. Տամաշեկ Վ., Սասուն եւ Տիգրիսի աղբերաց
սանձաններք: Պատմական եւ տեղագրական նե-

- տազօտուծիւն: Թրգմ. Ն. Բ. Պիլգիլճեան: 1896:
Էջ Է+62: Ֆր. 1.—
- ԻԲ. Կարաբէկ Լ., Արարու գրոյցը Մովսէս Խորե-
նացոյ Պատմութեան մէջ: Թրգմ. Ն. Գ. Վ. Մէնէվիշեան: 1897: Էջ ԺԵ+107: Ֆր. 1.50
- ԻԳ. Յովնանեան Ն. Վ. Վ., Հետազօտութիւնը նախ-
նեաց սամկօրէնի վրայ: Ուսումնասիրութիւնը եւ
քաղուածներ: Մասն Լ. Ռամկօրէն մատենագրու-
թիւնը: Տետր Լ: 1897: Էջ Ը+272: Ֆր. 4.—
- ԻԴ. Յովնանեան Ն. Վ. Վ., Հետազօտութիւնը նախ-
նեաց սամկօրէնի եւն: Տետր Բ: 1897: Էջ Ա—Ը:
273—522: Ֆր. 3.—
- ԻԵ. Գեղցեք Ն., Համառօտ պատմութիւն Հայոց: Թրգմ.
Ն. Գր. Վ. Գալէմբեարեան: Յաւելուածք 1. Յանկ
Հայոց կոտորածներու առթիւ լոյս տեսած գրքերու:
2. Գաւազանագիրք Կաթողիկոսաց եւ Պատրիար-
քաց Հայոց: 1897: Էջ Ը+130: Ֆր. 1.50
- ԻԶ. Մեհեվիշեան Ն. Գ. Վ., Գիրք (կամ յօդուած)
գրելու արուեստը: Յաւելուած՝ Գիրք կարդալու
արուեստը: 1898: Էջ Է+118: Ֆր. 1.25
- ԻԷ. Խաչատրեան Գր., Մ. Խորենացու նորագոյն
աղբիւրների մասին քննադատական ուսումնա-
սիրութիւնը: 1898: Էջ Է+53: Ֆր. 1.—
- ԻԸ. Տաշեան Ն. Յ. Վ., Ակնարկ մը նայ նազրու-
թեան վրայ: Ուսումնասիրութիւն Հայոց գրչու-
թեան արուեստին: (10 գնկատիւ պատկերով):
1898: Էջ ԺԱ+202: Ֆր. 2.50
- ԻԹ. Դադրաշեան Յ., Փ. Բիզանդացի եւ իւր պատ-
մութեան իւարդախոյր: Քննութիւնն Մ. Խորե-
նացու աղբիւրների մասին: 1898: Էջ Թ+175:
Ֆր. 2.50
- Լ. Մաքեանց Լ., Հայերէն քարտասխօտութիւն
Թրգմ. ի ուսերէնէ Ն. Գ. Վ. Մէնէվիշեան: 1899:
Էջ Է+26: Ֆր. —.50
- ԼԱ. Թօսեան Ն. Յ. Վ., Հայր ի Զմիւննիա եւ ի շրջա-
կայս: Հատոր Լ. Զմիւննիա եւ Հայր. (պատկե-
րագարդ :) 1899: Էջ ԺԲ+369: Ֆր. 5.—

- ԼԲ. Բօսեան Ն. Յ. Վ., Հայք ի Զմիւննիս եւ ի շրջա-
 կայս: Հատոր Բ. Զմիւննիոյ վիճակին գլխաւոր
 քաղաքներն եւ Հայք. (պատկերագարն): 1899:
 էջ Ժ+161: Ֆր. 2.50
- ԼԳ. Գոմարիկեան Ն. Գ. Վ., Հայք յԵղիսաքեթուպոլիս
 Դրանսիոյ շրջանի. Բ. Հոր. 1780—1825: 1899:
 էջ Է+554: Ֆր. 5.—
- ԼԴ. Գագանձեան Յ., Եւզոկիոյ Հայոց գաւառաքար-
 քաղ: 1899: էջ Է+120: Ֆր. 1.—
- ԼԵ. Կարիկեան Ս., Հեթանոս Հայաստանի ութ մեհան-
 ներն Ազատագրողոսի եւ Մ. Խորենացոյ համե-
 մատ: Թրգմ. Ն. Յ. Վ. Տաշեան (1 քարտէզով):
 1899: էջ 43: Ֆր. —.70
- ԼԶ. Տաշեան Ն. Յ. Վ., Ժողովածոյք առակաց վար-
 դանայ, ըստ Ն. Մանի, տեղեկատուութիւն եւ
 քաղուածքներ: 1900: էջ ԺԱ+193: Ֆր. 2.50
- ԼԷ. Տաշեան Ն. Յ. Վ., Մատենագրական Մանր Ու-
 սումաստիւթիւնք. (տես ԺԶ:) Մանր Բ: Է-Ժ.
 Խիկար եւ իւր իմաստութիւնն, Ազատագրող եւ իւր
 Յորդորականք առ Յուստինիանոս, Թղթակցութիւն
 Արգարու եւ Բրիտանիոյ ըստ նորագիւտ արձանա-
 գրութեան Եփեսոսի, եւ Գէորգայ Պիսիղեայ վեց-
 օրեայք: 1901: էջ ԺԲ+384: Ֆր. 4.50
- ԼԸ. Տեք-Պօղոսեան Գ. Ռ., Նկատողութիւններ Փաւս-
 տոսի Պատմութեան վերաբերեալ: 1901: էջ
 Ը+110: Ֆր. 1.50
- ԼԹ. Վեքեք Ս., Արարատը Ս. Գրոց մէջ: Թրգմ.
 Ն. Յ. Պիլէգրիկեան: 1901: էջ Ե+77: Ֆր. 1.—
- Խ. Սանտաշձեան Յովսէփ Վ., Ասորեստանեայ
 եւ Պարսիկ սեպագիր արձանագրութիւնք կամ
 որոնք Նաիրի-Ուրարտու աշխարհին պատմութեան
 կը վերաբերին: 1901: էջ 262: Ֆր. 4.50
- ԽԱ. Խաչատրեան Գ Բագրատ, Հայ ժողովրդական
 դիւցազնական վէպը: 1903: էջ Ը+72 Ֆր. 1.—
- ԽԲ. Մեհեղիշեան Ն. Գ. Վ., Արդի լեզուագիտու-
 թիւնք: Հոր Ա.: 1903: էջ Ը+204: Ֆր. 3.—
- ԽԳ. Մարկոսեան Յ., Հայ Բնագիրք: Թրգմ. Ն. Թ.
 Կէտիկեան: 1903: էջ 39: Ֆր. —.75

- 10Գ. Գեղցեք Ն., Սկզբնաւորութիւնք Բիւզունդեան քա-
նակաթեմերու դրութեան (1 քարտէզով): Թրգմ. Ն
Գ. Գարսնֆիլեան: 1903: Էջ Է+83: Փր. 2.—
- 10Ե. Կիւրճեւեքեան Բ. Վ., Ժովք, Ժովք-Տըւք եւ
Հոմ-Կըայ, պատմական եւ տեղագրական ուսում-
նասիրութիւն: (1 քարտէզով): 1904: Էջ Ը+117:
Փր. 1.50
- 10Զ. Կիւրճեւեքեան Բ. Վ., Կոչոտ Յովհաննէս Պատ-
րիարք, պատմագրական եւ քանասիրական ուսում-
նասիրութիւն: 1904: Էջ ԺԴ+227: Փր. 3.50
- 10Է. Պեղեքսըն Ն., Նպատ մը հայ. լեզուի պատ-
մութեան: Թրգմ. Ն. Գ. Գարսնֆիլեան: 1904:
Էջ Ը+87: Փր. 1.25
- 10Ը. Տեք-Մկրտչեան Գ. եւ Աճառեան Ն. Յ.,
Քննութիւն եւ համեմատութիւն Եզնկայ նորագիւտ
ձեռագրին: 1904: Էջ Է+105: Փր. 1.50
- 10Թ. Գովրիկեան Ն. Գ. Վ., Հայք յԵղիսաքեթ ուսուցիչ:
Գ. Հոբ. 1825-1904: Էջ Ժ+658: Փր. 7.—
- Ժ. Շարեք Մ., Հայաստան, Բրդաստան եւ արեւ-
մտեան Պարսկաստան քաքելական-ասորեստանեայ
սեպագրերու համեմատ: Թրգմ. Ն. Բ. Պիլէգիլ-
ճեան: 1904: Էջ Է+222: Փր. 3.—
- ԺԱ. Խաչաթեան Գ. Ռ., Հայ Արշակունիք ըստ
Մովս. Խորենացոյ, կամ նոր ուսումնասիրու-
թիւններ Մովս. Խորենացոյ մասին: Թրգմ. Արսէն
Ս. Սիմոնեանց: 1906: Էջ Ը+124: Փր. 1.50
- ԺԲ. Պեղեքսըն Ն., Հայերէն եւ դրացի լեզուները:
Թրգմ. Ն. Թ. Կէտիկեան: 1907: Էջ ԺԱ+257:
Փր. 5.—
- ԺԳ. Հիւրչման Ն., Հին Հայոց տեղւոյ անունները:
Թրգմ. Ն. Բ. Պիլէգիլճեան: 1907: Էջ ԺԶ+443:
Փր. 7.—
- ԺԴ. Պեղեքսըն Ն., Հին հայերէնի ցուցական դերանուն-
ները: Թրգմ. Ն. Յ. Տաշեան: 1907: Էջ Է+90:
Փր. 2.—
- ԺԵ. Գաղեմքեառեան Ն. Գ. Վ., Կենսագրութիւն
Սարգիս Արքեպիսկոպոսի Սարաֆեան եւ ժամա-
նակին հայ կաթողիկեայք: 1908: Էջ ԺԴ+433:
Փր. 5.—

ԺԶ. Աճառեան չքաչեաց, Հայերէն նոր բաներ
Նորագիւտ Մասցորդաց գրոց մէջ: 1908: էջ 38:
Ֆր. —.60

ԺԷ. Կիւրեղեան Բարգեւ Ժ. Վ., Եղիշէ քննա-
կան ուսումնասիրութիւն: 1909: էջ ԻԸ+458:
Ֆր. 7.—

ԺԸ. Ակիւեան Ն. Երսեւ, Ա. Տիմոթէոս Կուգ Նայ
մասննագրութեան մէջ: էջ 60: Բ. Աճառեան
չքաչեաց, Հայերէն նոր բաներ Տիմոթէոս Կուգի
Նախնայնութեան մէջ: 1909: էջ 61—106: Ֆր. 1.50

